

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ทางเลือกที่จะทำแท้ง: การพิทักษ์สิทธิผู้หญิงของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดของนักวิชาชีพต่อการพิทักษ์สิทธิผู้หญิง บทบาทของนักวิชาชีพ และแนวทางในการพิทักษ์สิทธิ ที่เกี่ยวกับ “ทางเลือกที่จะทำแท้ง” ภายใต้กรอบแนวคิดที่สังคมมีต่อการทำแท้ง บรรทัดฐานทางสังคม ประกอบไปด้วย บรรทัดฐานเกี่ยวกับเพศวิถี บรรทัดฐานทางด้านศาสนา และบรรทัดฐานทางด้านกฎหมาย ซึ่งล้วนแต่เป็นอุปสรรคและส่งผลกระทบต่อทางเลือกนี้

ในสังคมไทย เนื่องจากการทำแท้งเป็นเรื่องที่ตั้งอยู่บนฐานของความคิดและความเชื่อที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านศาสนา จริยธรรม ศีลธรรม รวมถึงระบบโครงสร้างทางสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สตรีนิยมให้ความสำคัญ ส่งผลให้การเรียกร้องทางเลือกที่จะทำแท้งเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ประกอบกับความคิดเห็นของคนในสังคมที่มีต่อประเด็นนี้ แบ่งออกเป็นหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายคัดค้าน ฝ่ายสนับสนุน หรือฝ่ายสนับสนุนแบบมีเงื่อนไข แต่เมื่อสภาพของสังคมเปลี่ยนไป โดยเฉพาะเมื่อมีการถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้หญิง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นและสภาพความเป็นจริงของปัญหาที่เคยเป็นเรื่องปกปิดและซ่อนเร้น นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องจึงเห็นร่วมกันว่าน่าจะถึงเวลาที่ผู้มีอำนาจและคนในสังคมไทยจะร่วมมือกันแก้ไขปัญหานี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

จากผลการศึกษา สามารถประมวลแนวคิดของนักวิชาชีพที่มีต่อ “ทางเลือกที่จะทำแท้ง” ได้ ดังนี้

บุคลากรทางการแพทย์

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ กรรมการกฤษฎีกาและที่ปรึกษา
ศูนย์กฎหมายสุขภาพจริยศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การทำแท้งเป็นปัญหาที่มีมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่เมื่อเริ่มประกาศใช้กฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดฐานทำให้แท้งลูก เนื่องจากกฎหมายการทำแท้งเป็นกฎหมายที่เขียนไว้ไม่ชัดเจน โดยเฉพาะในประเด็น “สุขภาพ” ทำให้แพทย์ไม่มีบรรทัดฐานในการตีความ

...การทำแท้งเป็นปัญหาที่มีมายาวนานมาก เพราะประมวลกฎหมายที่เริ่มใช้เมื่อ พ.ศ. 2500 ไม่มีรายละเอียด เพียงแต่บอกว่าอนุญาตให้ทำแท้งได้ในกรณีเพื่อสุขภาพของหญิงนั้น หรือเมื่อการตั้งครรภ์ของหญิงนั้น เกิดจากความผิดพลาดทางอาญา 5 มาตรา ซึ่งตรงนี้ก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติค่อนข้างมากกว่าใครจะเป็นคนตัดสินใจ คำว่า “เพื่อสุขภาพของหญิง” นั้น ซึ่งความขัดแย้งตรงนี้เริ่มมาตั้งแต่รุ่นอาจารย์ผมแล้วคือเกิดการมองคนละมุม อย่างอาจารย์ท่านหนึ่ง ท่านเป็นหัวหน้าภาควิชาสูตินารีเวช ท่านก็บอกว่ากฎหมายเขียนแบบนี้เท่ากับเปิดโอกาสให้ทำแท้งกันได้ง่าย ขณะที่อาจารย์อีกท่านหนึ่ง ซึ่งท่านเป็นนักกฎหมายด้วย คือท่านเป็นหัวหน้าภาคนิติเวช ท่านก็บอกว่า การเปิดช่องไว้เท่ากับเปิดโอกาสให้แพทย์สามารถที่จะทำแท้งได้ เพราะอย่างไรแพทย์ก็ทำอยู่แล้วโดยเฉพาะในแง่ของสุขภาพ แต่ว่าเดิมกฎหมายก่อนประมวลกฎหมายอาญา คือกฎหมายลักษณะอาญาไม่เปิดช่องให้ทำแท้งเลย ที่นี้พอมาเปิดช่องให้ ท่านก็มองว่าน่าจะดี เพราะทำให้แพทย์ตัดสินใจได้สะดวก ขณะเดียวกันก็จะมีคนคัดค้านว่าถ้าไม่มีกฎหมายมาควบคุมก็จะทำกันเยอะไปหมด เพราะฉะนั้นก็กลายเป็นว่ากฎหมายมาตรา 305 เกิดปัญหาในแง่ของการปฏิบัติขึ้นมา... (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, สัมภาษณ์)

ดังนั้น การจะตีความคำว่า “เพื่อสุขภาพหญิง” จึงจำเป็นที่จะต้องมีการวางมาตรฐานบางอย่างมารองรับ เพื่อที่จะให้แพทย์สามารถวินิจฉัยได้กว้างขึ้น

...ถ้าหากจะหยิบประเด็นขึ้นมาว่า “เพื่อสุขภาพของผู้หญิง” ก็น่าที่จะมีมาตรการอะไรบางอย่าง เช่น มีหมอ 2 คนรับรองอย่างในกฎหมายของต่างประเทศ คือให้มีการถ่วงดุลกัน แต่ที่นับบทความทางกฎหมายหรือตำราทางกฎหมายที่เราออกมา อาจจะไม่ตรงกับที่แพทย์เข้าใจ เพราะตำรากฎหมายบางเล่มบอกว่า “สุขภาพ” จะมองเฉพาะสุขภาพทางกายแต่ไม่รวมถึงทางจิตใจ ซึ่งตรงนี้ขัดแย้งกับข้อเท็จจริง

เพราะว่าปัญหาทางจิตใจมีอยู่เสมอโดยเฉพาะกรณีของการตั้งครมที่ไม่พึงประสงค์ นอกจากนี้ตำราบางเล่มยังไปเน้นว่าเป็นเรื่องของคุณธรรมในทางกฎหมายคือจะทำได้ก็ต่อเมื่อมารดาจะเสี่ยงถึงกับชีวิต ซึ่งผมคิดว่าคนละประเด็นกัน เพราะไม่อย่างนั้นก็ไม่จำเป็นที่จะต้องเขียนว่า “เพื่อสุขภาพของผู้หญิง” เพราะก่อนการใช้ประมวลกฎหมายอาญา 2500 หมอก็ทำอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นการที่กฎหมายอาญามาใช้คำว่า “เพื่อสุขภาพของผู้หญิง” ต้องมีความหมายกว้างเพื่อให้หมอวินิจฉัยได้กว้าง แต่ปัญหาคือหมอเองก็วินิจฉัยไม่ตรงกันว่าสุขภาพในระดับไหน จึงเป็นเรื่องยาก แล้วหมอบางคนก็ไม่อยากทำ เพราะถ้าทำก็เสี่ยงที่จะโดนตำรวจจับ ทำให้การทำแท้งตามกฎหมายมาตรา 305 แม้จะมีกฎหมายออกมาก็ไม่มีคนทำ เพราะกลัวว่าจะผิดกฎหมาย ผลที่ตามมาคือผู้หญิงต้องไปทำกับหมอเถื่อน เพราะหมอธรรมดาไม่ทำ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคือมีคนไข้ไปทำแท้งเถื่อนแล้วติดเชื้อเข้าไปรักษาตัวในโรงพยาบาลทุกวัน... (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, สัมภาษณ์)

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือที่ผ่านมา ประเทศไทยรณรงค์เรื่องของการวางแผนครอบครัว โดยเน้นเรื่องการคุมกำเนิด แต่การคุมกำเนิดแม้จะเป็นวิธีที่ทางโรงพยาบาลจัดเตรียมไว้ให้ โอกาสที่จะเกิดการตั้งครมก็ยังคงมีอยู่ ซึ่งถ้าหากเกิดการตั้งครมในระหว่างการวางแผนครอบครัว แพทย์ก็ไม่สามารถที่จะยุติการตั้งครมนั้นได้ ปัญหาจึงเกิดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

...ช่วงหนึ่งรัฐบาลรณรงค์เรื่องของการวางแผนครอบครัว ที่นี้การวางแผนครอบครัว แม้แต่ทางโรงพยาบาลจัดเรื่องนี้ไว้ไม่ว่าจะวิธีไหนก็แล้วแต่ก็อาจจะมีข้อขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้นถ้าวางแผนแล้วเขาเกิดท้องถ้าหมอทำให้ไม่ได้ก็อาจจะมีปัญหาตามมา อย่างบางโรงพยาบาลถ้าท้องขึ้นมาก็ทำให้ ขณะที่บางโรงพยาบาลก็ไม่ทำ ก็เกิดปัญหาไม่เป็นระบบเดียวกันเพราะไม่มีใครกำหนดอะไรไว้...

(วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, สัมภาษณ์)

ดังนั้น การจะแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้ จึงควรเริ่มต้นที่การตีความคำว่า “สุขภาพ” เนื่องจาก การที่กฎหมายเขียนไว้ว่า “ให้ทำแท้งได้เพื่อสุขภาพของผู้หญิง” สุขภาพจึงน่าที่จะเป็นเรื่องของแพทย์

“...เราก็ได้เสนอผ่านไปทางแพทยสภาว่าแพทยสภาน่าจะกำหนดประกาศหรือว่าเงื่อนไข หรือแนวทางในการปฏิบัติว่า “การทำเพื่อสุขภาพของผู้หญิง” ควรจะมีอะไรบ้าง เพื่อที่จะให้สามารถออกข้อตรงนี้ได้...” (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, สัมภาษณ์)

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์กำแหง จาตุรจินดา ประธานราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย

หน้าที่หลัก ๆ ของราชวิทยาลัยสูติฯ มี 6 ประการ คือ 1. ส่งเสริมเรื่องการศึกษาและการวิจัยเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี โดยเฉพาะสตรีและสตรีที่ตั้งครรภ์ ซึ่งอันนี้ถือว่าเป็น key เลย 2. ให้ข้อมูลเรื่องสุขภาพแก่สังคมและรัฐบาล 3 ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่จะทำให้สุขภาพและอนามัยของสตรีและทารกในครรภ์ไม่ดีเพื่อเสนอวิธีแก้ไข 4 เป็นจุดศูนย์กลางในการติดต่อระหว่างสูติแพทย์ในประเทศและต่างประเทศ 5 ทำอย่างไรให้สูติแพทย์ทั้งหมดมีความสมานฉันท์และสุดท้าย ควบคุมการปฏิบัติของสูติแพทย์ให้อยู่ในจริยธรรมวิชาชีพ

ในส่วนในเรื่องการทำแท้งเป็นปัญหาหนึ่งที่เรากำลังดูแล เพราะการทำแท้งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อภาวะอนามัยการเจริญพันธุ์ เนื่องจากอนามัยการเจริญพันธุ์ถูกนิยามว่าเป็นภาวะความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจ ที่เกิดจากกระบวนการและหน้าที่ของการเจริญพันธุ์ที่สมบูรณ์ ซึ่งในประเทศไทยเคยมีการประเมินว่าแต่ละปีอัตราการทำแท้งน่าจะอยู่ที่ประมาณ 300,000 เพราะตัวเลขที่แท้จริงหายาก จึงจำเป็นต้องใช้วิธีประเมินจากการสุ่ม หรือจากการดูการเข้ารักษาตัวของผู้หญิงที่ได้รับผลแทรกซ้อนจากการทำแท้งเถื่อนแล้วเข้าไปรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล ปัจจุบันการทำแท้งมีหลักเกณฑ์ที่ออกโดยแพทยสภา เพื่อให้แพทย์ในฐานะผู้ปฏิบัติได้นำมาใช้เพื่อเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติ

“...การทำแท้งเพิ่งจะปลด lock ได้โดยแพทยสภาเป็นคนทำเมื่อปลายปี 2548 ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการยุติการตั้งครรภ์ทางการแพทย์ตามมาตรา 305...” (กำแหง จาตุรจินดา, สัมภาษณ์)

แม้จะมีข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการยุติการตั้งครรภ์ทางการแพทย์ตามมาตรา 305 แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังมีความเกี่ยวกับทัศนคติของแพทย์ในเรื่องนี้

...อย่างที่เราทราบอยู่แล้วว่าเหตุและปัจจัยของการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัยเยอะไปหมด ตั้งแต่แนวคิด ปรัชญาชีวิต ศาสนา ความเชื่อ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การกระจายของแพทย์ ระบบการสาธารณสุข เพราะฉะนั้น แม้จะมีข้อบังคับแพทยสภาออกมาหมอบางคนก็ไม่ทำ เราไม่ว่ากัน ถ้าเขาไม่ทำ เขาอาจจะบอกว่ากลัวบาป เขามีความเชื่อแบบนั้น อีกเรื่องคือแพทย์บางคนผ่านการฝึกอบรมมาจากโรงเรียนแพทย์ที่ไม่เห็นชอบในเรื่องนี้... (กำแหง จาตุรจินดา, สัมภาษณ์)

ซึ่งการที่จะแก้ไขปัญหานี้ได้ คือการให้ความรู้ เพื่อที่จะให้แพทย์ที่เกี่ยวข้องเกิดความเข้าใจ รวมทั้งเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อเรื่องนี้

...กรณีแพทย์ไม่ยอมให้บริการ หน้าที่ของเราคือการให้ความรู้สำหรับแพทย์ แต่เราจะไปบังคับเขาไม่ได้ ถ้าเขามีจิตวิญญาณที่บอกว่าเขาไม่ทำ ด้วยเหตุผลส่วนตัวเรื่องอะไรก็แล้วแต่ บังคับไม่ได้แต่เราจะเป็นตัวกลางในการชี้แนะหรือขอร้องว่าเราอยู่นี้ไม่ใช่เพื่อตัวเองแต่อยู่เพื่อสุขภาพของผู้หญิงและทารกในครรภ์ เพราะฉะนั้นหน้าที่ของเราก็คือดูแลเขาไม่ใช่ดูแลตัวเอง ซึ่งเราก็เพียงแต่ชี้แนะเท่านั้น แต่แนวคิดนี้สามารถแก้ไขได้ด้วยความรู้ ถ้าเกิดเขามีความรู้ความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ เพื่อเปลี่ยนความคิดอันนี้ แต่ปัญหาที่สำคัญของสังคมไทยคือขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ เพราะเป็นเรื่องที่ไม่มีใครอยากพูด อีกเรื่องหนึ่งคือขาดการศึกษาเพื่อที่จะทำความเข้าใจในปัญหา ศึกษาในที่นี้ ไม่ใช่การอ่านหนังสือ แต่หมายถึงความเข้าใจ ความรู้ลึกซึ้งของคนไข้ เข้าใจปัญหาของเขา เปิดใจรับปัญหาของเขาแล้วหาวิธีแก้ไข ไม่ใช่ว่าเรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับฉัน อย่ามาหาฉัน เพราะเวลาคุณสนุกไม่เห็นมาชวนฉันเลย เวลามีปัญหาหมาหา คนละประเด็น การแพทย์ของเราปัจจุบันก็รับเอาแนวคิดมาจากต่างประเทศ ขณะที่อาจารย์แพทย์ที่มาสอนก็ไปต่างประเทศแล้วก็รับเอาเข้ามา เมื่อ 80-90 ปีที่แล้วอังกฤษมีอิทธิพลต่อโลกมากสมัย Queen Victoria ซึ่งเป็นอนุรักษนิยม เราได้รับเอากฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้มาจากยุโรปซึ่งเวลานี้เขา u-turn กันหมดแล้วแต่ของเราช้ามาก เพราะเราไม่สนใจ เราสนใจเรื่องคอร์รัปชัน เรื่องตำแหน่ง อะไรต่าง ๆ โดยไม่ได้มองเรื่องของประชาชนว่าจะเป็นผลดีหรือไม่ นักการเมืองก็เข้ามาเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง ทำให้กฎหมายต่าง ๆ ออกมาช้ากว่าความเป็นจริงในสังคม ในต่างประเทศ เขามีกลุ่มเฉพาะที่จ้างมือนักการเมืองแต่ละคนว่าโหวตอย่างไรในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้แล้วเขาก็เอาข้อมูลให้ประชาชน ถ้าคนไหนไม่ชอบ เขาก็ไม่ vote ให้ แต่ของเราแม้จะเอาเสาไฟฟ้ามาสมัครเป็นผู้แทน คนก็โหวตให้เพราะพรรคจ่ายเงินให้ ก็เลยเป็นอย่างนี้ แต่เวลานี้ดีขึ้นนะ เพราะฉะนั้นอิทธิพลต่าง ๆ ที่เข้ามาจากต่างประเทศก็มาเต็มเลย นี่คือเบื้องหลังถ้าเมื่อไปศึกษากฎหมายย้อนหลังจะเห็นว่าได้รับอิทธิพลมาจากยุโรป ไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ เยอรมัน เบลเยียม ซึ่งพวกนี้เขานับถือศาสนาคริสต์แต่ว่าเวลานี้เขาก็ปรับเปลี่ยนไปหมดแล้ว อย่างในอิตาลีหรือฝรั่งเศสซึ่งศาสนาประจำชาติของเขาคือศาสนาคริสต์ กฎหมายการทำแท้งของเขายังเปลี่ยนเลยเพราะประชาชนเขาต้องการ ในอิตาลี โรมซึ่งก็คือวาติกัน กฎหมายก็ยังเปลี่ยน แต่ของเราไม่ respond ต่อความต้องการของประชาชนก็เลยไม่มี u-turn ที่อื่นเขา u-turn กันหมดแล้ว ของ

เรายังวิ่งตรงแนวแล้วก็ยังมีพวกเครื่องศาสนาที่เข้ามาบีบบังคับให้คนที่เขาไม่เชื่อ
ต้องทำตาม ซึ่งอันนี้เป็นเรื่องของการเมือง... (กำแหง จาตุรจินดา, สัมภาษณ์)

ในอดีตการทำแท้งเป็นเรื่องที่อันตราย แต่ปัจจุบันเมื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ มีความก้าวหน้า
มากขึ้น การทำแท้งจึงสามารถทำได้ด้วยวิธีการที่ค่อนข้างจะปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ นอกเหนือ
ไปจากการใช้เครื่องมือทางการแพทย์ต่าง ๆ แล้ว วิธีการที่สำคัญอีกวิธีหนึ่งคือการใส่ยา

...ปัจจุบันการทำแท้งมีเทคโนโลยีมากพอที่เขาจะไม่ต้องพึ่งหมอ อย่างยาเม็ดที่
สามารถกินเองได้ คือเวลานี้เทคโนโลยีถึงจุด สมัยก่อนตอนที่กฎหมายออกการทำแท้ง
100 รายตายเกือบ 50 ราย รัฐบาลก็ต้องปกป้องสุขภาพของผู้หญิงเขาถึงไม่ให้ทำแท้ง
อย่างสมัยกรีกโบราณเมื่อ 3,000 กว่าปีมาแล้ว เขาห้ามทำแท้งเลยเพราะทำแท้ง
แล้วตาย ไม่ใช่เรื่องบาปเรื่องบุญอะไรต่าง ๆ แต่การทำแท้งทำให้คนไข้ตาย พอคนไข้
ตายเกิดผลเสียกับประเทศเขาถึงออกกฎหมายห้ามทำแต่เวลานี้เทคโนโลยีมาถึง
จุดหนึ่ง พอท้องกินยา 2 เม็ด 95-97% แท้งเอง ไม่ต้องหาหมอ ยา RU 486
พอประจำเดือนขาดไป 7-10 วันกินยา 2 เม็ด แต่ก็ยังเข้าถึงเฉพาะคนที่มีการศึกษา
คนที่มีเงินสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีอุปสรรค ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายห้ามเขาก็เข้าถึง
เพราะซึกแซ็กได้ แต่คนที่ต้องการความช่วยเหลือเข้าไม่ถึงแล้วปัญหาของคนส่วน
ใหญ่ที่เข้าไม่ถึงเพราะยาต่าง ๆ เหล่านี้สามารถสั่งซื้อทาง internet แต่ว่าราคาต่อ
เม็ดมันแพง เช่นจาก 17 บาทเป็น 1,000 บาทเพราะมันอยู่ใต้โต๊ะ เพราะฉะนั้นเมื่อ
เทคโนโลยีมาถึงจุดนี้แล้วอีกหน่อยหมอก็ไม่ต้องไปยุ่งกับเขา พอเขารู้ว่าเขาขาด
ประจำเดือน 10 วัน เขาไม่ต้องไปวิ่งหาว่าจะไปที่ไหน เขาสามารถซื้อยา 2 เม็ดมา
ทานเลือดก็จะออก ยังไม่ออกก็กินอีก 2 เม็ดเป็นการปรับประจำเดือน ก็อาจจะมี
5% ที่มีปัญหาแต่แทนที่จะ 300,000 คนก็แค่ 15,000 คนที่จะมาหาหมอ แทนที่จะ
ต้องมานั่งพนมมือขอความช่วยเหลือ กราบแล้วกราบอีกให้ช่วยเหลือแล้วก็โดนขับ
ไล่ไล่ส่ง ด่าซ้ำไปอีกก็ไม่ต้องทำอย่างนั้น เขาสามารถ control ตัวเขาเองเพราะ
เทคโนโลยีตอนนี้ถึงแล้วเพียงแต่ว่ามันยังโดน block จากการเมือง ขณะเดียวกัน
อีก 20 ปีอาจจะไม่ต้องเลยเพราะเขามีสิทธิในตัวเอง เขาสามารถทำด้วยตัวของเขา
เองได้ เพียงแต่ขณะนี้ยังถูก block ทำให้เขาไม่มีสิทธิในตัวเอง เรานึกว่าเขายังเป็น
เด็ก เขาไม่ควรทำอย่างนี้ เราไม่ให้เขาทำหรือจะต้องมาพบแพทย์ไม่จำเป็น
อย่างในบางประเทศการจะซื้อยากุมกำเนิดต้องไปพบแพทย์ แล้วการไปพบแพทย์
ก็ต้องมีค่าใช้จ่ายแล้วบางทีหมอก็เป็นตัว block ของการพัฒนาเพราะว่าไม่ได้คิดถึง
ส่วนใหญ่คือสุขภาพของผู้หญิง คิดเพียงว่าผมจะได้อะไรบ้างแต่นี้ก็เป็นธรรมชาติ

ซึ่งก็ต้องใช้เวลา โดย Tradition ก็ต้องให้หมอต้มแต่เวลานี้ไม่ต้องแล้ว เราต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ซึ่งบางคนก็ยังวิ่งตามไม่ทัน... (กำแหง จาตุรจินดา, สัมภาษณ์)
 เพราะฉะนั้น ในอนาคตปัญหาการทำแท้งมีแนวโน้มที่จะดีขึ้น แม้ว่าจะยังถูกต่อต้านจากคนบางกลุ่มที่ยังคงมีมุมมองว่าการทำแท้งเป็นเรื่องเลวร้ายของสังคม

...ในสังคมก็จะมีคนที่เป็น Idealist กับ Pragmatic บางคนเป็น Idealist คือคนจะต้องลง lock ทำผิดไม่ได้ แล้วถ้าผิดไม่ให้ภัยเพราะว่าไม่ควรจะผิด ขณะที่คน Pragmatic จะดูถึงสุดท้ายว่าปัญหานี้เราจะแก้ไขได้อย่างไร ไม่ใช่เอาความเชื่อของเราไปแก้เหมือนประธานาธิบดี บุช ซึ่งเป็น Idealist ที่บอกว่าต้องใช้ถุงยางอนามัย หรือไม่ร่วมเพศนอกสมรส อะไรต่าง ๆ เพื่อป้องกันสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งมันไม่ใช่โลกที่แท้จริง แต่เป็น Ideal world... (กำแหง จาตุรจินดา, สัมภาษณ์)

บุคลากรที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม

ดร. กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ รองปลัดกระทรวงยุติธรรม

การทำแท้งเป็นปัญหาทางกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายเป็นเครื่องมือหรือกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ถูกใช้เพื่อให้เกิดความยุติธรรม รวมถึงตัดสินความถูกต้องเกี่ยวกับการกระทำของคนในสังคม ซึ่งปัญหาของกฎหมายการทำแท้งที่สำคัญมีอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการตีความที่ทำได้ยาก ความล้าสมัยไม่เหมาะสมกับสภาพของเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไปเพราะฉะนั้นกฎหมายการทำแท้งมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไข

...กฎหมายการทำแท้งคงต้องปรับแก้ ๆ เพราะว่ากฎหมายไม่มีทางออกให้กับผู้หญิงที่ประสบกับปัญหานี้ นอกจากไม่มีทางออกแล้วกฎหมายยังซ้ำเติมผู้หญิงด้วย นี่คือปัญหาหลัก เมื่อวัฒนธรรม ประเพณี สังคมปัจจุบันทำให้ผู้หญิงมีโอกาสท้องโดยไม่พร้อมได้ง่าย กฎหมายซึ่งยังไม่เข้าใจปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นขณะนี้แล้วก็ไม่ได้หาทางออกกลับใช้เรื่องการลงโทษเป็นหลัก ลงโทษผู้หญิงที่พาลังพลาตอันนี้เป็นสิ่งที่ไม่น่าจะรับได้ในยุคสมัยนี้... (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, สัมภาษณ์)

แต่การจะแก้ไขกฎหมายในเรื่องนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อน เนื่องจากการทำแท้งเป็นเรื่องของคนที่มีความเห็นต่างระหว่างแนวคิดเรื่อง “ชีวิตเริ่มต้นเมื่อไหร่” กับ “สิทธิการตัดสินใจในร่างกายของผู้หญิง”

...แนวคิดเรื่อง “ชีวิตเริ่มต้นเมื่อไหร่” เป็นเรื่องที่คนก็มีความเห็นต่างกัน คือเมื่อชีวิตเกิดขึ้นแล้วก็ต้องรักษาไว้ ถ้าคิดแบบนี้ก็ต้องมาพูดกันต่อหรือแก้ไขอยู่ดีว่า แล้วทางออกสำหรับผู้หญิงซึ่งเผชิญกับปัญหานี้ควรจะมีวิธีการอย่างไร ซึ่งประเด็นเรื่องคิดอย่างไรกับชีวิตที่เกิดขึ้นใหม่ คนก็จะมีเชื่อ ความคิดได้ เราคงจะไม่สามารถไปบังคับให้คนคิดเห็นแบบเดียวกับเราได้ แต่ไม่ว่าจะคิดอย่างไรก็ต้องยอมรับว่าการตั้งท้องไม่พร้อม ปัญหามันเกิดขึ้นแน่ ๆ ซึ่งทั้ง 2 ฝ่ายต้องหาทางออกว่าจะทำอะไรและในเชิงนโยบายของรัฐก็ต้องมาซึ่งว่าทางออกของปัญหาตรงนี้ในความเป็นจริงที่จะเกิดขึ้นกับปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วต้องการคำตอบอย่างรวดเร็ว จะทำอะไร ส่วนในแง่ของนโยบายของรัฐก็ต้องมาวิเคราะห์ว่าทางออกสำหรับผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ซึ่งมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ควรจะเป็นอย่างไร...

(กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, สัมภาษณ์)

ขณะที่ปัญหาของการแก้ไขกฎหมายการทำแท้งส่วนหนึ่งอยู่ที่การขาดความต่อเนื่อง เพราะการแก้ไขกฎหมายเรื่องนี้จะได้รับความสนใจเมื่อมีการไปทะเลาะคลึงกันทำแท้งเถื่อน ซึ่งการไปทะเลาะคลึงกันทำแท้งเถื่อนนี้ถือเป็นการสร้างความยากลำบากให้กับผู้หญิงที่ประสบกับปัญหาจริง ๆ เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราต้องเรียกร้องก็คือผู้ที่ควบคุมนโยบายสำคัญทางสังคมของประเทศ สังคมไทยควรมีคนสนใจปัญหาสังคมมากกว่านี้ที่จะเข้ามาบริหารประเทศ แทนที่จะออกมาพูดถึงเป็นข่าวแต่ว่าไม่ได้ทำอะไร

...กฎหมายก็ต้องเป็นเครื่องมือในการที่จะมาช่วยกันหาทางออกให้กับปัญหาเหล่านี้ จากระบบการสร้างสภาพเอื้อให้ทุกคนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี ไม่ใช่กฎหมายที่มาลงโทษผู้ที่มีปัญหา แต่ขณะนี้มันแยตรงที่กฎหมายนอกจากไม่ช่วยสร้างสภาพเอื้อให้เกิดการแก้ปัญหาแล้ว ไม่ได้จัดระบบให้เกิดการแก้ปัญหาแล้วยังมาสร้างปัญหาให้กับคนที่มีปัญหา เป็นเรื่องของการลงโทษซ้ำซ้อน เพราะฉะนั้นส่วนตัวก็ยังยืนยันว่ากฎหมายเป็นอุปสรรคและจำเป็นต้องแก้ไข ถ้ากฎหมายจัดระบบที่ดี ปัญหานี้จะสามารถแก้ไขได้ ส่วนในทางอาญาก็ยังต้องเป็นประเด็นอยู่เพราะกฎหมายอาญาแรงมากจนคนอื่นไม่กล้าเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะสาธารณสุขหรือใคร เพราะฉะนั้นต้องมาเถียงกันในเรื่องกฎหมายอาญาว่าจะเปิดช่องแค่ไหน ก็มีแนวคิดอยู่ 2-3 ทางซึ่งก็ต้องมา debate กัน เช่น จะจำกัดด้วยระยะเวลาแล้วก็มีคณะกรรมการหรือจะให้การตัดสินใจขึ้นอยู่กับใคร ก่อนหน้านั้นจะมีทางเลือกให้อย่างไรแล้วเอาความห่วงใยของหลาย ๆ ฝ่ายมารวมกัน ซึ่งการจัดลำดับในการนำเสนอข้อมูล อันนี้สำคัญสุดเพื่อให้สามารถนำประเด็นความไม่เป็นธรรมที่เกิด

ขึ้นกับผู้หญิงขึ้นมาให้เป็นที่เข้าใจของสังคม อันที่ 2 ที่สืบเนื่องกันก็คือการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างมียุทธศาสตร์ เข้าใจประเด็นปัญหาและแนวทางในการแก้ไขที่ชัดเจน ซึ่งในที่สุดก็ต้องนำมาสู่การปรับปรุงกฎหมาย คงจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมาดูเรื่องของกฎหมายอาญา กฎหมายในเชิงที่จะสร้างสภาพเอื้อซึ่งในหนังสือ “นิติศาสตร์แนวพุทธ” ของพระธรรมปิฎก พุดถึงกฎหมายว่ามี 3 ระดับ ระดับแรกเป็นเหมือน “วินัย” ในเชิงที่บอกว่าห้ามทำนั้น ห้ามทำนี่ ระดับที่ 2 เป็นเรื่องของการจัดการ บริหาร จัดระบบต่าง ๆ แต่ท่านบอกว่ากฎหมายหรือวินัยทางศาสนาที่ดีที่สุดไม่ใช่แค่ห้ามทำนั้นห้ามทำนี่หรือว่าจัดระเบียบบริหารแต่ว่าสามารถสร้างสภาพเอื้อให้ทุกคนอยู่อย่างมีความสุขและอยู่ในธรรม คือมันสามารถส่งเสริมหรือสร้างสภาพเอื้อหรือถ้าคนมีสภาพที่ไม่เท่ากัน มาตรา 30 ในรัฐธรรมนูญที่บอกว่า “การปฏิบัติแตกต่างกับคนที่ถูกกดขี่มานาน” คือเป็นกฎหมายที่สามารถสร้างสภาพเอื้อให้คนอยู่อย่างมีความสุขได้ แนวคิดนี้ไม่ว่าจะมองมุมใดมันก็เป็นเรื่องที่เราต้องไปทำกฎหมายกรอบใหญ่เกี่ยวกับสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ ก็จะเป็นประเด็นการต่อสู้ในเรื่องการทำแท้งทั้งหมด เมื่อมีเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์ที่จะนำมาทำให้คนเห็นความสำคัญของเรื่องนี้มากขึ้น ซึ่งอันนี้น่าจะทำและหยุดไม่ได้ รวมถึงการ set group ว่า indicator ของปัญหาว่าขณะนี้ปัญหาการทำแท้งเป็นอย่างไร เป็นข้อมูล debate สั้น ๆ ที่จะสามารถ update ตัวเองและต้องเวียนให้แนวร่วมทั้งหลายเพื่อ update ตลอดเวลาแล้วก็มี story telling ที่ดีในเรื่องโศกนาฏกรรม...

(กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, สัมภาษณ์)

ซึ่งปัญหานี้บุคลากรทางกฎหมายได้แสดงความเห็นไว้ว่า กฎหมายไม่ใช่ความยุติธรรม แต่กฎหมายเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความยุติธรรม ดังนั้นกฎหมายสามารถที่จะแก้ไขได้เพราะกฎหมายเป็นกลไกที่เราสร้างขึ้นมามาใช้เพื่อความยุติธรรมในสังคม

พนักงานอัยการ ก. (นามสมมติ) สำนักงานกฎหมายอาญา กระทรวงยุติธรรม

หน้าที่หลักของสำนักงานกฎหมายอาญาคืองานพัฒนากฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ในส่วนของกฎหมายการทำแท้ง ปัจจุบันกฎหมายยกเว้นความรับผิดชอบการทำแท้งโดยแพทย์ใน 2 เงื่อนไขหลัก คือ จำเป็นต้องทำเพื่อสุขภาพของผู้หญิงกับอีกเงื่อนไขคือการตั้งครรภ์ในฐานความผิดจากการถูกข่มขืนหรือถูกกระทำชำเรา ซึ่งข้อยกเว้น 2 เงื่อนไขที่กฎหมายอนุญาต ในปัจจุบันไม่ครอบคลุมสถานการณ์ที่ผู้หญิงต้องทำแท้งในกรณีอื่น ๆ เช่น สุขภาพ

ของลูกในท้องที่เสี่ยงต่อการติดโรคเอดส์ หรือโรคติดต่อที่สามารถถ่ายทอดได้ทางสายเลือด ฯลฯ
ขณะนี้ทุกวิชาชีพที่เกี่ยวข้องรวมถึงตัวผู้หญิงก็ออกมาเพื่อเสนอขอแก้ไขกฎหมายฉบับนี้

...การเสนอขอให้มีการแก้ไขกฎหมายมาตรา 305 มีการเสนอขอแก้ไขมาเป็นระยะ ๆ
แต่ก็จะมีกระแสคัดค้านทำให้กฎหมายยังไม่ได้มีการแก้ไข คนที่คัดค้านก็คิดว่าการแก้ไขกฎหมายโดยไม่มีความรับผิดชอบทางอาญา คือพอขยายโอกาสจะกลายเป็น
“การทำแท้งเสรี” ซึ่งในความเป็นจริงไม่ใช่เลย... (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกันกฎหมายการทำแท้งเป็นกฎหมายอาญาที่มีโทษจำคุกและปรับหรือทั้งจำ
ทั้งปรับ ซึ่งถือเป็นโทษที่ก้าวล่วงละเมิดไปถึงสิทธิและเสรีภาพของคน การกำหนดความรับผิดชอบ
อาญาจะกำหนดต่อเมื่อการกระทำนั้นถือว่าเป็นความชั่วร้ายอย่างรุนแรง เป็นการกระทำที่รัฐ
จำเป็นจะต้องออกมาปราบปรามอย่างจริงจัง กฎหมายการทำแท้งจึงถือว่าเป็นกฎหมายที่รุนแรง

“...กฎหมายการทำแท้งถือว่าเป็นกฎหมายที่รุนแรง โดยเฉพาะสำหรับแพทย์ ซึ่งน่าเห็นใจ
เพราะแพทย์บางครั้งที่ไม่อยากทำเพราะกลัวความผิดทางอาญา... (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, สัมภาษณ์)

ในทัศนะของนักกฎหมายจึงมองว่าการแก้ไขกฎหมายการทำแท้ง เพื่อให้สอดคล้องกับ
สภาพความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบัน จึงน่าจะเป็นผลดีโดยเฉพาะกับแพทย์

“...เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 305 ที่ยกเว้นความรับผิดชอบทางอาญาน่าจะมีการขยาย
ให้มากกว่า 2 เดือนเพื่อให้สอดคล้องกับสังคม...” (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกันการทำแท้งควรจะเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้หญิง ในกรณีที่จำเป็นต้องทำ
เนื่องจากสุขภาพของเด็ก โดยสามารถทำได้ในระยะแรกที่ยุติกรรมยังไม่มาก

...การทำแท้งน่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้หญิง โดยเฉพาะในกรณีของสุขภาพ
เด็ก คือเขาไม่จำเป็นต้องทนให้ลูกเป็นเด็กที่มีอาการป่วยเรื้อรัง ซึ่งในบางโรคต้อง
ใช้เงินจำนวนมากในการรักษา ใช้เวลาในการดูแลและบางครั้งเด็กที่มีอาการแบบนี้
ก็จะมีอายุที่ไม่ยืนยาวมากนัก แล้วขณะนี้โรคติดต่อก็มีพัฒนาการที่เพิ่มมากขึ้น
เรื่อย ๆ มีหลายโรคที่สามารถติดต่อทางเลือดจากแม่ได้ เพราะฉะนั้นการยุติการตั้ง
ครรภ์ตั้งแต่ตอนต้นน่าจะเป็นทางเลือกเพื่อไม่ให้เขาไม่ต้องทรมานด้วยโรคภัยร้ายแรง
ขณะที่ผู้หญิงบางคนอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อมจะเลี้ยงดู จึงควรจะได้รับสิทธิอันนี้
ถ้าเกิดขึ้นจากการตัดสินใจของตัวเองของผู้หญิงเอง ปัจจุบันที่ความเจริญมากขึ้น
การทำแท้งในอายุครรภ์ที่ไม่มากนักก็อาจจะทำได้ในรูปของการปรับประจำเดือน
แต่ความรู้สึกที่ฝังลึกในสังคมคือกลัวบาป กลัวถูกสังคมประณามว่าฆ่าลูก แล้ว
บาปนี้จะฝังเข้าไปลึกในใจของผู้หญิงหรือคนที่พาไป 20 ปีผ่านไปก็ยังเก็บมานั่งคิด
แม้กระทั่งหมอ อย่างบางโรงพยาบาลก็จะมี Abortion committee เพื่อร่วมกัน

ตัดสินใจ คือเราจะถูกปลูกฝังว่าทันทีที่มีการปฏิสนธิแม้จะเป็นแค่ก้อนเลือด เราก็เชื่อว่ามีชีวิตเกิดแล้ว เพราะฉะนั้นไม่ต่างอะไรกับการฆ่า คือความคิดแบบนี้ มันฝังหัวมาก แล้วความรู้สึกแบบนี้ก็ทำให้คนรู้สึกว่าเขาตัวเองเป็นเหมือนโจรใจบาป... (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, สัมภาษณ์)

นักเคลื่อนไหวเพื่อสุขภาพผู้หญิง

คุณณัฐยา บุญภักดี ผู้ประสานงานมูลนิธิสร้างความรู้เรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

ในบรรดาปัญหาสุขภาพของผู้หญิง ปัญหาที่ถูกละเลยมากที่สุด แต่เป็นปัญหาที่มีขนาดใหญ่ ยากแก่การแก้ไขที่สุดและเป็นปัญหาที่คนอยากจะแก้ไขน้อยที่สุดคือปัญหาเรื่องการทำแท้ง ...หลังจากเริ่มต้นทำงานในประเด็นเรื่องสุขภาพผู้หญิง ก็เลยเริ่มต้นจากการดูสถานการณ์เกี่ยวกับสุขภาพของผู้หญิงที่ภาครัฐเขามองเห็นว่ามีอะไรบ้าง ก็พบว่า รัฐทำเรื่องการวางแผนครอบครัวแห่งชาติ ส่งเสริมให้ใช้ยาคุม โดยส่วนตัวเป็นคนสนใจเรื่องนโยบาย พอไปดูก็เห็นว่ามีนโยบายที่เกี่ยวกับการคุมกำเนิด การให้บริการวางแผนครอบครัว อะไรเยอะไปหมด แต่ว่าทั้งหมดไม่รวมเรื่องการทำแท้ง ขณะที่พอไปดูข้อมูลเชิงสถิติ พบว่าอัตราการคุมกำเนิดสูง ขณะเดียวกันอัตราการทำแท้งก็สูง อัตราการบาดเจ็บหรือตายจากการทำแท้งเถื่อนยิ่งสูง ไม่เคยลดเลย ก็เริ่มตั้งคำถามว่าทำไมถึงไม่มีนโยบายคุ้มครองให้ผู้หญิงมีความปลอดภัยในการทำแท้ง ทั้ง ๆ ที่ตัวเลขของปัญหาไม่เคยลดลงเลย ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ก็เลยเป็นจุดเริ่มที่เรามานั่งคุยกันในทีมว่า ในบรรดาปัญหาสุขภาพของผู้หญิงเหมือนเราจะเจอแล้วว่าปัญหาที่ถูกละเลยมากที่สุดแต่เป็นปัญหาที่มีขนาดใหญ่และเป็นปัญหาที่ยากแก่การแก้ไขที่สุด แล้วก็ยังเป็นปัญหาที่คนอยากจะแก้ไขน้อยที่สุดคือปัญหาการทำแท้ง... (ณัฐยา บุญภักดี, สัมภาษณ์)

แต่ปัญหาในขณะนั้นคือการขาดข้อมูลที่มาจากตัวของผู้หญิงเอง ข้อมูลเกี่ยวกับการทำแท้งส่วนใหญ่มักจะเป็นการศึกษาที่มาจากกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมว่ามองปัญหาเรื่องนี้อย่างไร

...การจะพูดเรื่องการทำแท้งต้องพูดจากผู้หญิงที่เขาประสบปัญหาเองไม่ใช่ไปถามว่าผู้พิพากษาคิดอย่างไร ถามนักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยว่าคิดอย่างไร ถามนักสังคมสงเคราะห์ อะไรแบบนี้ ข้อมูลชิ้นสำคัญที่ขาดหายไปก็คือผู้หญิงที่ประสบปัญหา ผู้หญิงที่ทำแท้งเขามองประสบการณ์ของเขาอย่างไร...(สัมภาษณ์)

ผลจากการทำวิจัยเรื่อง “บันทึกประสบการณ์ของผู้หญิงที่ตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม” ทำให้เข้าใจถึงการตั้งท้องของผู้หญิง จากอดีตที่เรามักจะได้ยินคำว่า “การตั้งครรภ์ที่ไม่ต้องการ” หรือ “การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์” แต่ผู้หญิงที่ประสบปัญหาสะท้อนภาพให้เห็นว่า การตั้งท้องครั้งนี้ไม่ใช่การตั้งท้องที่ไม่พึงประสงค์ แต่เป็น “การตั้งท้องที่ไม่พร้อม”

...ผู้หญิงที่เราไปคุยด้วยไม่มีใครใช้ 2 คำนี้เขาบอกว่าไม่ใช่ไม่ต้องการ ไม่ใช่รังเกียจ ไม่ใช่เกลียด แต่ว่าไม่พร้อมที่จะท้องหรือว่าไม่พร้อมที่จะเลี้ยงลูกอย่างบางคนมีลูกมาแล้ว 5 คนแล้วฐานะก็ไม่ดี ไม่ไหวแล้ว... ถ้าดูกรณีเฉพาะผู้หญิงที่เลือกการทำแท้งเป็นทางออก ความคิดของเขาไม่ใช่ว่าเขาจะไม่คิดเรื่องบาปหรือไม่บาป เขาคิดแต่วิธีคิดแบบบาปไม่บาป ไม่ได้ให้ทางออกกับปัญหานี้ของเขา ความเชื่อของเขาไม่มีประโยชน์เพราะเขาต้องตัดสินใจเพื่อที่จะแก้ไขปัญหา แล้วคนที่เลือกการทำแท้งเป็นทางออกส่วนใหญ่ปัญหาของเขามันจะซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับคนหลายคนมาก ถ้าเขาไม่ทำ การตั้งท้องของเขาจะสร้างปัญหาอะไรอีกเยอะ...

(ณัฐยา บุญภักดี, สัมภาษณ์)

ปัจจุบันการเคลื่อนไหวเรื่องการทำแท้ง เป้าหมายสำคัญจึงอยู่ที่ความปลอดภัยของผู้หญิง เพราะแม้ว่ากฎหมายจะยังไม่อนุญาตให้ผู้หญิงทำแท้งนอกเหนือไปจาก 2 เงื่อนไขที่ยกเว้น แต่ผู้หญิงที่ตั้งท้องเมื่อไม่พร้อมจำนวนหนึ่งก็มีความจำเป็นต้องเลือกทางเลือกนี้เป็นทางออก

...ปัจจุบันการเคลื่อนไหวเรื่องการทำแท้ง เป้าหมายหลักของการเคลื่อนไหวเพื่อทางเลือกที่จะทำแท้งคือ เราไม่ต้องการให้ผู้หญิงได้รับบาดเจ็บจากการทำแท้ง เราต้องทบทวนว่าสิ่งที่เราเรียกร้องคืออะไร สิทธิในการทำแท้ง สิทธิในการทำแท้งเสรี หรือสิทธิในการทำแท้งที่ปลอดภัย อยู่ที่ว่าเราเรียกร้องอะไร เอาให้ชัด คิดว่าจุดยืนของการเรียกร้องที่มีร่วมกันคือการทำแท้งที่ถูกวิธีและเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้การทำแท้งนั้นปลอดภัย ซึ่งปัจจุบันวิธีการทำแท้งก็มีหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการกินยา การดูดมดลูก การใช้ยาเหน็บ ฯลฯ การเรียกร้องสิทธิการทำแท้ง แน่นอนต้องถูกต้องด้าน ฉะนั้นเราถึงต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีจุดยืนที่ชัดเจน และสุดท้ายคือกลยุทธ์ที่เราจะเลือกใช้ เพื่อที่เราจะหาแนวร่วม ซึ่งปัญหาที่เราพบคือการตีความสิทธิการทำแท้งว่าเป็นการทำแท้งเสรี แต่สิ่งที่เราต้องการคือสิทธิความปลอดภัยในร่างกาย... (ณัฐยา บุญภักดี, สัมภาษณ์)

คุณสุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง หัวหน้าศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง

มูลนิธิเพื่อนหญิง มีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำสิทธิทางด้านกฎหมายหรือกระบวนการดูแลทางด้านสังคมสงเคราะห์เพื่อให้ผู้หญิงที่มาปรึกษาได้ผ่อนคลายหรือสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ในเรื่องของการตั้งท้องเมื่อไม่พร้อมเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนไม่มากนัก การที่เรามาปรึกษาไม่ได้หมายความว่าคนที่ท้องไม่พร้อมทุกคนอยากที่จะทำแท้ง หรือว่าอยากที่จะยกลูกให้คนอื่น

เพราะฉะนั้นหน้าที่ที่สำคัญในฐานะองค์กรผู้หญิงคือการให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้รวมทั้งการหาทางออกหรือทางเลือกที่หลากหลายที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้กับผู้หญิงที่เข้ามาขอคำปรึกษา สำหรับผู้หญิงที่มาขอรับคำปรึกษาจากมูลนิธิเพื่อนหญิง ในเรื่องของการตั้งท้องเมื่อไม่พร้อมส่วนใหญ่จะมาด้วยปัญหาผู้ชายไม่รับผิดชอบ ซึ่งในจำนวนนี้มีทั้งผู้หญิงที่เคยผ่านการมีคู่รวมถึงที่ยังอยู่กับคู่

...สัดส่วนที่เป็นปัญหาค่อนข้างมากคือผู้ชายไม่รับผิดชอบ แล้วที่มากับการปรึกษาส่วนใหญ่ก็มีทั้งอายุมาก อายุน้อย มีทั้งคนที่ผ่านการมีคู่หรือว่ากำลังอยู่กับคู่ ที่นี่องค์กรสตรี ความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาเบื้องต้น เช่น เมื่อคลอดออกมาแล้วให้ความช่วยเหลือก่อน นี่คือการพยายามอันดับแรกในการให้ความช่วยเหลือ ขณะที่หลายที่ก็มีการทำงานวิจัย ทำการศึกษาว่า เด็กที่เกิดมาโดยที่พ่อและแม่ไม่พร้อม ไม่พร้อม ส่งผลกระทบมากกว่าเด็กปกติ เนื่องจากเขาขาดความอบอุ่น เด็กพวกนี้ก็จะมีพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความก้าวร้าว รุนแรง ความพยายามอีกอันหนึ่งคือ คล้าย ๆ กับการเอามาล้อเลียนว่า ขณะนี้มีแต่กฎหมายห้ามทำแท้งแต่อย่างขาดกฎหมายห้ามทำท้อง... (สุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง, สัมภาษณ์)

เนื่องจากการทำแท้ง เกี่ยวโยงกับผลกระทบเชิงโครงสร้าง การแก้ไขกฎหมายอย่างเดียวจึงยังไม่พอ ซึ่งการรณรงค์ขององค์กรผู้หญิงในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย ไม่มีประเทศไหนที่รณรงค์ให้มีการทำแท้งเสรี มีแต่รณรงค์เพื่อเปิดทางเลือกหลาย ๆ ทางสำหรับผู้หญิงที่ท้องไม่พร้อม

...สิ่งแรก เราต้องทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วก็เราพบในการตัดสินใจของผู้หญิง อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ ขณะนี้การรณรงค์ที่เราทำกันคือการให้การศึกษากับสังคม อีกส่วนหนึ่งคือการไปทำงานร่วมกับภาครัฐบาลเพื่อที่จะผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมาย คือในนามขององค์กรผู้หญิงจะมีความทำงานประสานกันเป็นเครือข่าย... (สุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง, สัมภาษณ์)

ความพยายามขององค์กรผู้หญิงในการแก้ไขกฎหมายการทำแท้ง ต้องบอกว่ามีมานาน ไม่ต่ำกว่า 20 ปี เพราะแต่ละทีก็มองเห็นถึงผลกระทบจากการที่ผู้หญิงตั้งท้องแล้วไม่สามารถดูแลตัวเองได้ ถ้ามาหาองค์กรก็จะมีทางออกแบบหนึ่ง ถ้าไม่มา เราก็จะพบว่า มีข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ที่เด็กทารกคลอดถูกทิ้ง หรือว่าเสียชีวิตเนื่องจากคลอดแล้วถูกจับใส่ถังขยะ นี่คือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้หญิงตั้งท้องแล้วไม่สามารถรับผิดชอบท้องที่เกิดขึ้นได้

หากแต่การต่อสู้เรื่องการทำแท้งเป็นเรื่องยาก เนื่องจากการทำแท้งเป็นเรื่องที่ต่อสู้กันระหว่างสิทธิที่จะเกิดของเด็กและสิทธิที่จะตัดสินใจในเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง

...การต่อสู้ในเรื่องการทำแท้งเป็นการต่อสู้กัน 2 กระแส คือถ้าไปคุยกับองค์กรเด็ก เนื่องจากประเทศไทยให้สัตยาบันรับรองสิทธิเด็ก ซึ่งใน CRC กำหนดไว้ข้อหนึ่งว่า “เด็กมีสิทธิที่จะคลอด อยู่รอดเป็นทารก” ทำให้ระหว่างนี้องค์กรเด็กกับองค์กรผู้หญิง บางองค์กรก็มีความเห็นที่ขัดแย้งกัน ที่นี้ถ้าคลอดออกมาแล้วมีคนเลี้ยงดูที่ดี แต่สิ่งที่เป็นปัญหานั้นก็คือ เด็กเหล่านี้ขาดความรักจากครอบครัว แสวงหาความรักจากภายนอก บางส่วนมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว... (สุเพ็ญศรี พึ่งโคสูง, สัมภาษณ์)

คุณสุนันท์ ดวงจันทร์ หัวหน้าโครงการสตรีและบุรุษเพื่ออนามัยเจริญพันธุ์ สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สวท.)

งานหลักของทางสมาคม เราจะรณรงค์ 3 ประเด็นคือ ป้องกันเอดส์ การตั้งท้องไม่พร้อม การล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งรวมถึงการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่คาดคิดหรือการถูกข่มขืนภายในบ้าน การทำแท้งก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่เรากำลังดูแล ซึ่งความต้องการของเราคือการพยายามให้เขาเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการอนามัย โดยพยายามเผยแพร่ความรู้ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษาให้มากที่สุด ซึ่งการให้ข่าวสารข้อมูลอาจจะเป็นในรูปแบบของเอกสาร แผ่นพับต่าง ๆ อินเทอร์เน็ต หรือการให้คำปรึกษา... (สุนันท์ ดวงจันทร์, สัมภาษณ์)

จากการทำงานในประเด็นนี้มานาน ทำให้ทัศนคติที่มีต่อเรื่องนี้เปลี่ยนแปลงไป จากสมัยก่อนที่มองว่าผู้หญิงที่ทำแท้งเป็นผู้หญิงไม่ดี ไม่รู้จักป้องกัน แต่หลังจากที่ทำงานในประเด็นนี้ความคิดที่มีต่อเรื่องนี้เปลี่ยนไป เนื่องจากบางครั้งการตั้งท้องของผู้หญิงเกิดขึ้นจากภาวะไร้อำนาจทั้งในการต่อรอง ทั้งการเข้าถึงข้อมูล

...สมัยก่อนตอนที่ยังไม่ได้มาทำงานในประเด็นนี้ ก็คิดเหมือนคนทั่ว ๆ ไป คือมองว่าผู้หญิงที่ไปทำแท้งคงเป็นคนไม่ดี เป็นผู้หญิงที่ไม่รู้จักป้องกันตัวเอง แต่พอได้มา

ทำงานในประเด็นนี้ ทำให้มองเห็นว่าสภาวะบางอย่างก็ทำให้ผู้หญิงป้องกันไม่ทัน บางครั้งผู้หญิงก็ไม่ได้ตั้งใจ แล้วระบบการศึกษาให้ความรู้ของเราที่ยังไม่ดี สภาพสังคมก็เป็นแบบนี้ สังคมส่วนใหญ่ก็ยังมียึดติดกับผู้หญิงที่ไปทำแท้งว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี เลว ใจร้าย ฆ่าลูกได้ยังไง แต่บางทีเขาอาจจะจะมีเหตุผลเล็ก ๆ ที่ ๆ ไม่ได้บอกกับสังคม เช่น ญาติเข้มขึ้นแล้วไม่กล้าไปแจ้งความ ผู้หญิงบางคนก็ต้องเลือกที่จะไปทำแท้งกับคลินิกเอกชนบางแห่งที่รับทำแบบเงียบ ๆ บางคนยอมเสี่ยงที่จะไปทำกับหมอเถื่อน หมอที่ขาดความรู้ ทำให้บางครั้งได้รับอันตราย ซึ่งส่งผลกระทบกับสุขภาพทางเพศของผู้หญิง... (สุนันท์ ดวงจันทร์, สัมภาษณ์)

ในฐานะองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานทางด้านนี้มาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ความพยายามที่สำคัญคือการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา เนื่องจากมองว่าอาจจะเป็นวิธีในการแก้ปัญหา

...เรื่องเพศศึกษา เราทำหลักสูตรในวิชาสุขศึกษา วิทยาศาสตร์ร่วมกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ก็ยังร่วมปรับปรุงหลักสูตรกับกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นการทำการสอนแบบมีส่วนร่วม อย่างประเด็นเรื่องความเป็นหญิงความเป็นชาย คือเรารู้กันอยู่แล้วว่าในสังคมมีค่านิยมระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย สังคมจะให้โอกาสผู้ชายมากกว่าผู้หญิงในการเรียนรู้เรื่องเพศ ประกอบกับสรีระของผู้หญิงที่เอื้อต่อการตั้งท้อง ขณะที่ผู้ชายมีแต่ทำให้ผู้หญิงท้อง ปัญหาคือพอผู้หญิงท้อง ผู้ชายก็หนี ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังแก้ไม่ตกแล้วก็ยังไม่รู้ว่าจะแก้อย่างไร ค่านิยมพวกนี้ “ท้อง แท้ง ทิ้ง” ก็เป็นปัญหามาทุกวันนี้...

(สุนันท์ ดวงจันทร์, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้หน่วยงานเอกชนเคยมีความพยายามที่จะทำ Hotline เพื่อให้ความรู้ ทำศูนย์เพื่อให้คำปรึกษา แต่โครงการเหล่านี้มักจะไม่มียั่งยืนเพราะโครงการบางอย่างพอเข้ามาภาครัฐหรือในพื้นที่อย่างอบต. ก็ไม่เห็นความสำคัญ ไม่สนใจ ทั้งที่น่าจะมีกลไกบางอย่างเข้ามาช่วยเพื่อให้โครงการเหล่านี้ยั่งยืน โดยเฉพาะมิติในเรื่องของความเป็นหญิง-ความเป็นชาย ความรับผิดชอบระหว่างเพศ คือเน้นในเรื่องเพศ ขณะเดียวกันมิตินี้ก็ต้องเข้าไปสู่ในบริบทต่าง ๆ เช่นในที่ทำงาน เพื่อให้ผู้บริหารได้เข้าใจ

แต่การจะผลักดันให้การทำแท้งเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายเป็นเรื่องยาก สิ่งที่น่าจะช่วยกันก็คือจะทำอย่างไรให้เรื่องนี้มีช่องทางที่เพิ่มมากขึ้น อย่างผู้หญิงที่อยู่ในภาวะเครียด ผู้หญิงที่ติดเชื้อเอดส์ ฯลฯ เพราะการเพิ่มช่องทางในเรื่องนี้จะเป็นการช่วยเหลือผู้หญิงได้อีกทางหนึ่ง

...ถ้าเรื่องนี้ถูกกฎหมายได้ก็น่าจะดี เพื่อจะได้เป็นทางเลือกให้กับผู้หญิง ที่สำคัญการที่ผู้หญิงพกถุงยางก็เป็นเรื่องผิดกฎหมาย คือผู้หญิงธรรมดาไม่เป็นไรแต่ผู้หญิง

ที่ขายบริการทางเพศผิด ซึ่งตอนนี้ก็เป็นปัญหาอยู่ อย่างเด็กวัยรุ่นก็ไม่มีสิทธิพกถุงยางเพราะการค้าประเวณีเป็นเรื่องผิดกฎหมาย สมัยก่อนการค้าประเวณียังมีช่องโศกเงื้อมือที่ชัดเจน ถึงแม้ผิดกฎหมายแต่สาธารณสุขเข้าไปให้ความรู้ได้ แต่ตอนนี้พอเป็นเรื่องผิดกฎหมายตำรวจจับไปหมด ก็ยิ่งแย่กว่าเก่า ส่วนตัวคิดว่าเมืองไทยเรื่องแบบนี้จะทำให้เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายคงยากมากแต่อย่างน้อยก็น่าจะหาทางที่จะเพิ่มช่องทาง เช่น ภาวะเครียดหรือภาวะที่ผู้หญิงเขาไม่สามารถที่จะเอาไว้ได้แน่ ๆ คือเขาอาจจะติดเชื้อเอดส์ ตอนนี้ผู้หญิงที่ติดเชื้อเอดส์นี้กฎหมายก็ยังไม่อนุญาตให้ทำแท้งได้ แต่ถ้าเขาอยากทำเขาก็ต้องออกไปทำข้างนอก “ไม่มีผู้หญิงคนไหนอยากตั้งท้องเพื่อที่จะไปทำแท้ง” เพราะผู้หญิงคงไม่แหมาทำแท้งแม้ว่าการทำแท้งจะถูกต้องตามกฎหมาย บางคนตั้งท้องเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ บางคนแต่งงานแล้วการคุมกำเนิดอาจจะผิดพลาดจนเกิดการตั้งท้องทั้งที่ไม่ได้ตั้งใจ บางคนก็ถูกข่มขืนแล้วไม่กล้าบอกใคร บอกแล้วก็กลัวว่าคนจะเชื่อหรือเปล่า ผู้หญิงถ้าเลือกทางเลือกนี้จำเป็นนะ ถ้าเป็นไปได้ก็อยากให้เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมาย แต่ขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์เพื่อให้ความรู้ สร้างความเข้าใจกับสังคมควบคู่ไปด้วย ทำให้เป็นเหมือนกับการรักษาแต่ก็ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่ทำได้ อย่างตั้งครรภ์ไม่เกิน 10 สัปดาห์หรือ 2 เดือน น่าจะอยู่ในช่วงที่ถ้าผู้หญิงเขาไม่สามารถที่จะเอาไว้ได้ก็สามารถให้ความช่วยเหลือเขาได้ เพราะผู้หญิงท้องก็ต้องรับผิดชอบตัวเอง ผู้หญิงไม่มีสิทธิในการต่อรอง ผู้หญิงเมื่อเสียตัวแล้วก็มีแต่เสียอย่างเดียวยากที่จะไปต่อรอง บางทีก็นำไปสู่ความรุนแรง ถูกเตะ ถูกตี แล้วปัจจุบันปัญหาในทางเศรษฐกิจก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญนะ อย่างบางคนก่อนหน้านี้เขาคิดว่าเขาน่าที่จะมีลูกได้แต่พอเศรษฐกิจฝืด ตกงาน ไม่ทันได้เตรียมตัว... (สุนันท์ ดวงจันทร์, สัมภาษณ์)

ตอนนี้ในส่วนของรัฐบาลก็มีความพยายามที่จะรณรงค์สร้างความเข้าใจกับแพทย์ที่ทำ แต่ในความเป็นจริงหมอก็คงลักลอบออกมา ทั้งที่บางครั้งมีใบรับรองแพทย์ มีเอกสารที่ยืนยันว่าถูกข่มขืนจริง ทำให้ผู้หญิงต้องพยายามไปหาเงิน บางคนก็ต้องไปกู้เงินเพื่อไปทำแท้งเถื่อนซึ่งมันแพง ที่แพงเพราะว่าผิดกฎหมาย ความเสี่ยงสูง ยิ่งช่วงที่ตำรวจบุกเข้าจับ หมอก็คงไม่กล้าที่จะช่วยอะไร ทั้ง ๆ ที่ก็เป็นหมอสุติฯถูกต้องเพราะเป็นเรื่องผิดกฎหมาย... (สุนันท์ ดวงจันทร์, สัมภาษณ์)

คุณจิตรา คชเดช เลขาธิการสหพันธ์สิงห์ทอง

ปัจจุบันไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ผู้หญิงจำนวนไม่น้อยจำเป็นต้องออกมาทำงานนอกบ้าน ทำให้ในบางครั้งผู้หญิงจำเป็นต้องทิ้งหน้าที่ตามธรรมชาติไว้ข้างหลัง

...ที่โรงงานส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงเกือบ 100% บางครั้งก็มีปัญหาต้องทำแท้ง ผู้หญิงในโรงงานทำแท้งเนื่องมาจากความไม่พร้อม ทั้งในเรื่องการมีครอบครัว การคุมกำเนิดที่ไม่ถูกต้อง บางทีก็เป็นช่วงที่ไม่มีคนเลี้ยงลูก บางครั้งก็เป็นการท้องก่อนแต่งงาน อะไรแบบนี้ คือมีความไม่พร้อมในหลายอย่างก็เลยต้องตัดสินใจเลือกทำแท้ง พอไปทำ ก็ต้องไปทำแท้งเถื่อน ทำให้มีปัญหาสุขภาพ ที่สำคัญคือต้องหยุดงาน ในระยะเวลาที่ยาวแล้วก็ไม่มีใบรับรองแพทย์ บางคนต้องโกหกว่าปวดท้อง เป็นโรคกระเพาะบ้าง ถ้าได้บ้าง ซึ่งบริษัทก็จะเพ่งเล็งในเรื่องของการหยุดงานยาว ๆ ก็เลยคิดว่าการทำแท้งน่าจะทำได้อย่างถูกต้อง ไม่น่าจะต้องมาแอบทำ เพื่อเราจะได้รับการรักษาที่ถูกต้องไม่ต้องไปเสี่ยงชีวิตกับการทำแท้งเถื่อน แล้วการหยุดงานของเราก็จะถูกตัดด้วย แล้วอีกอย่างที่สำคัญคือราคาไม่แพงมาก...

(จิตรา คชเดช, สัมภาษณ์)

นอกเหนือไปจากการถูกเพ่งเล็งเนื่องจากการหยุดงานแล้ว ปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งคือเรื่องของราคา ซึ่งถ้ามองในอีกด้านหนึ่งพบว่าในประเทศไทยคนมีเงินเท่านั้นถึงจะมีสิทธิได้รับบริการที่ปลอดภัย ถ้าไม่มีเงินก็ต้องไปใช้บริการจากคนที่ไม่ใช่แพทย์ ทำให้ได้รับอันตราย บางคนก็ถูกหลอก เสียเงินมากมาย ขณะที่บางคนถึงกับเสียชีวิต

...ทุกวันนี้ ราคาของมัน เช่น 6,000 บาทอาจจะดูไม่แพงแต่สำหรับคนทำงานได้ค่าจ้างวันละ 100 กว่าบาทถือว่าแพงมาก บางครั้งก็ไม่สามารถทำได้ แล้วยังมีค่าเดินทาง ไหนจะต้องหยุดงานอีก ทุกอย่างถูกตัดหมด หยุดงานหลายวัน ก็มีสิทธิที่จะตกงานอีกถึงไม่ตกงานก็ไม่ได้รับค่าจ้าง แล้วยังเงินที่จะต้องเอาไปเป็นค่าใช้จ่ายอีกตรงนี้ก็ปัญหา ถ้าเรามีทางเลือก เราไม่ได้พูดถึงสิทธิที่จะทำแท้งแบบ “เสรี” สิทธิที่จะทำคือการเข้าสู่ระบบประกันสังคมหรืออะไรก็ได้แล้วแต่ คุณก็ไปคัดกรองสิทธินั้น คนไหนควรทำ คนไหนไม่ควรทำ ด้วยเหตุผลอะไร ซึ่งน่าจะดีกว่าที่จะบอกว่าทุกคนไม่มีสิทธิการแก้ไขกฎหมายการทำแท้งคิดว่าถ้าเขาออกกฎหมายให้คนที่ไม่มีความพร้อมจะมีบุตร สามารถเลือกทำแท้งได้ ซึ่งตอนนี้ก็มีแค่นั้นของการถูกข่มขืน คือข้อนี้เราตัดไป เพราะว่าจำเป็นอยู่แล้ว ส่วนเรื่องที่ว่าแม้คุณจะมีพ่อเด็กแต่สถานภาพทางสังคมเราไม่พร้อมที่จะเลี้ยงเด็ก ก็คือเราปล่อยให้เด็กเกิด

ออกมาแล้ว เราไม่มีความพร้อมที่จะดูแล ก็เลยยังแยะไปใหญ่ สหภาพเองก็เคยออกมารณรงค์ร่วมกับสหพันธ์ในเรื่องการทำแท้ง เราพูดถึงเรื่องสิทธิในร่างกายของเรา ก็ออกมารณรงค์ในลักษณะที่ว่าเราน่าจะมีทางเลือก เพื่อที่จะได้รับการรักษาที่ถูกต้อง ถูกหลักอนามัย เราจะได้ไม่ต้องไปเสี่ยงชีวิตกับการทำแท้งเถื่อนรวมทั้งการหยุดงานของเราก็จะถูกต้องแต่ที่ไม่ชัดเจนคือหลายฝ่ายก็ออกมาชุมนุมละ บอกพูดไม่ได้เรื่องการทำแท้งเสรี คนจะมองว่าเราเป็นคนไม่ดี ใจร้าย ไม่มีศีลธรรมแต่เราอยากบอกว่าเราไม่ได้พูดถึงสิทธิในการทำแท้งเสรีแต่เราอยากได้สิทธิที่จะทำแท้งแบบถูกกฎหมาย ... (จิตรา คชเดช, สัมภาษณ์)

นักวิชาการ

รองศาสตราจารย์ ดร. กฤตยา อาชวนิจกุล สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
(เรียบเรียงจากการบรรยายในวิชาอาชญาวิทยา หัวข้อ Abortion and Criminal)

การทำแท้งเป็นเรื่องที่มองได้ในหลายแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกฎหมาย สังคมวิทยา มานุษยวิทยา อาชญากรรม รวมถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงกับรัฐ ในการที่จะออกกฎหมายหรือควบคุมพฤติกรรม ทำให้การทำแท้งไม่ใช่เรื่องที่เรจะสามารถหยิบขึ้นมาชี้ถูกชี้ผิด ชี้ขาวชี้ดำได้ง่าย ๆ นอกจากนี้การทำแท้งยังเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ เนื่องจากข้อโต้แย้งที่บอกว่าผู้หญิงตั้งท้องเองไม่ได้ เพราะฉะนั้นประเด็นแรกคือประเด็นเรื่องสิทธิโดยเฉพาะสิทธิที่สตรีนิยมมีการพูดคุยกัน หนึ่งในสิทธิก็คือ “สิทธิในการควบคุมเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิงเอง” ซึ่งเราจะมองว่าผู้หญิงมีสิทธิมากน้อยเพียงใด แล้วสังคมมองเรื่องนี้อย่างไร

...สิทธิในการควบคุมเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง สิทธิแรกก็คือ สิทธิที่จะกำหนดชะตาชีวิตเกี่ยวกับระบบเจริญพันธุ์ด้วยตัวเอง หมายความว่า การที่ผู้หญิงจะมีลูกก็คน มีลูกเท่าไร มีลูกเมื่อไร แน่นอนว่าเรื่องนี้จะเกี่ยวข้องกับเพศสัมพันธ์ ก็คือคุณจะมีเพศสัมพันธ์กับใคร ที่ไหน อย่างไร สิทธิที่ 2 ก็คือสิทธิในการที่จะเข้าถึงระบบอนามัยเจริญพันธุ์ที่ปลอดภัย ระบบอนามัยเจริญพันธุ์ทั้งหมด ซึ่งรวมถึงระบบอนามัยการสืบพันธุ์ด้วย ซึ่งหลัก ๆ เวลาที่เราพูดถึงเรื่องนี้ก็คือเรื่องท้อง การคลอด บริการหลังการคลอด อนามัยแม่และเด็ก สิ่งหนึ่งที่ไม่ค่อยได้พูดถึงและเริ่มพูดถึงมากขึ้น คือเรื่อง Abortion care การที่จะเข้าถึงทั้ง Pre-Post Abortion care... (กฤตยา อาชวนิจกุล, สัมภาษณ์)

แต่สิทธิที่จะกำหนดชะตาชีวิตตัวเองของผู้หญิง จะเกิดขึ้นไม่ได้ หากผู้หญิงยังไร้อำนาจในการตัดสินใจ เพราะฉะนั้นถ้าหากเราจะทำความเข้าใจในเรื่องนี้ จึงจำเป็นต้องมองในเรื่องของการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะช่วยลดมาตรฐานซ้อนทางเพศ (double standard) ในสังคมไทย และการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะสนับสนุนให้เกิดทางเลือก ในการตัดสินใจกิจกรรมชีวิตที่เกี่ยวกับเรื่องเพศของผู้หญิงและการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองของผู้หญิง (self-determination) เพื่อให้เขาสามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตให้ตัวเองได้... (กฤตยา อาชวนิจกุล, บรรยาย)

นอกจากนี้ในส่วนของกฎหมาย เป็นเรื่องที่เราไม่สามารถมองกฎหมายเฉพาะในปัจจุบันได้ เนื่องจากกฎหมายมีข้อต่อ ข้อเชื่อม ซึ่งกฎหมายที่เราใช้อยู่ทุกวันนี้เป็นผลผลิตของความคิดความเชื่อชุดหนึ่ง ซึ่งปัญหาสำคัญที่ทำให้กฎหมายการทำแท้งไม่สามารถแก้ไขได้จึงอยู่ที่การให้คุณค่า

...การที่กฎหมายการทำแท้งยังมีปัญหาและไม่สามารถแก้ไขได้ อยู่ที่ value judgments ซึ่งคำถามว่าบาป ไม่บาป เช็กส์มันจะเสรีไหม การทำแท้งถือว่าเป็นการฆ่าไหม จึงอยู่ที่ value judgments ซึ่งอยู่ที่ว่าคนที่คิดแบบนี้เติบโตมาอย่างไร แล้วถ้าสมมติว่าเราแต่ละคนเข้าไปเผชิญอยู่ในปัญหานี้ เชื่อไหมว่าบางครั้งมุมมองของเรามันจะเปลี่ยนไปเมื่อเข้าไปอยู่ในปัญหานี้ ...

(กฤตยา อาชวนิจกุล, สัมภาษณ์)

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ ภาควิชาปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

และอาจารย์หลักสูตรมหาบัณฑิต สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การทำแท้งส่วนหนึ่งถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นแม่ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นผู้หญิง ความเป็นแม่ในฐานะที่เป็นแนวอุดมการณ์ใหญ่แต่เป็นข้อเท็จจริงในทางชีววิทยา

...การทำแท้งส่วนหนึ่งมันถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นแม่ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นผู้หญิง ความเป็นแม่ในฐานะแนวอุดมการณ์แต่เป็นข้อเท็จจริงในทางชีววิทยา สถาบันความเป็นแม่ แม่เป็นสถาบันของการเลี้ยงดูเด็ก ความเป็นแม่เป็นสถาบัน การที่ผู้หญิงตั้งท้องแล้วยอมอุ้มท้อง คลอดลูก ซึ่งการทำแท้งก็จะกระทบกับส่วนที่เป็นความเชื่อนี้ คือการทำให้ผู้หญิงยอมอุ้มท้องที่ตัวเองท้อง เพราะฉะนั้นความเป็นแม่ถูก define ในสถาบันแบบนี้ ซึ่งความเป็นแม่และความ

เป็นผู้หญิงถือว่าเป็น package เดียวกันอย่างกลมกลืน สถาบันความเป็นแม่ต้องเข้าใจว่ามันคือการบังคับให้ผู้หญิงทำหน้าที่แม่... (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, สัมภาษณ์) เพราะฉะนั้นการพูดถึงสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง คือการพูดถึงความเป็นแม่ ส่งผลให้ในอีกกลุ่มความคิดหนึ่งไม่มีที่ทางให้กับทางเลือกอื่น ๆ ของผู้หญิง นอกไปจากความเป็นแม่

...องค์ประกอบของความเป็นผู้หญิงคืออะไร คือความเป็นแม่ ซึ่งจริง ๆ แล้วมันมีองค์ประกอบของความไม่เท่าเทียม การพูดถึงเรื่องสิทธิเกี่ยวกับการตัดสินใจในเนื้อตัวร่างกาย สิทธินี้ก็ต้องอาศัยฐานของความเชื่อในแบบหนึ่ง ภาษาที่พูดถึงเรื่องเนื้อตัวร่างกาย เรื่องสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของตัวเอง คือเรากำลังพูดถึงความเป็นแม่ ในฐานะของ options ซึ่งในอีกกลุ่มความคิดหนึ่งไม่มีที่ทางให้กับ options ความเชื่อที่บอกว่าแก่นของผู้หญิงคือ “ความเป็นแม่” ถ้าแก่นของผู้หญิงคือความเป็นแม่ แล้วจะมีที่ให้เราได้เลือกหรือก็คุณเกิดมาคุณก็ต้องเป็นแม่ การเติมเต็มความเป็นผู้หญิงก็คือการได้เป็นแม่ วิธีคิดแบบ Aristotelian แท้ ๆ คือถ้าคุณไม่เป็นแม่แล้วไง มันไม่มีที่ให้เราคิดว่าคนมันจะเลือกแบบนี้ เลือกที่จะไม่เป็นแม่หรืออะไรแบบนี้...(ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, สัมภาษณ์)

แต่ปัจจุบันเช็กส์กับการสืบพันธุ์ได้แยกขาดออกจากกันมานานมากแล้ว แยกขาดจากกันอย่างเด็ดขาด ดังนั้นเช็กส์จึงไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสืบพันธุ์ คำถามที่สำคัญจึงอยู่ที่

...1. เช็กส์กับการสืบพันธุ์ (Reproduction) แยกขาดจากกันมานานมากแล้ว ที่นี้วิธีที่พูด วิธีการ frame คำถามกันมา คุณพูดเหมือนเป็นเรื่องเดียวกันแล้วก็วิธีการคุณกำเนิดที่เรา rely on ตอนนี้ไม่ได้เพิ่มพูนอะไรขึ้นมากกว่าเดิมจากเมื่อศตวรรษที่ 60-70 มากนัก แปลว่าอะไร คือในทางปฏิบัติมันแยกขาดจากกันมานานมากแล้ว คือเขาแยกออกจากกันแต่ไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไรให้แยก เราไม่รู้ไม่ใช่เรื่องเดียวกันอยู่แล้ว ไม่เช่นนั้นเวลาที่คุณมีเช็กส์ คุณก็ยินดีที่จะreproduceคือคุณรู้อยู่แล้วว่าคนละเรื่องกันแต่ในทางปฏิบัติมันทำให้คนสับสนไม่แตก คือไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไรเป็นไปได้อย่างไร คำถามที่ 2. ถ้ามันเกิด Choices คืออะไร มีอะไรบ้างที่ available คุณ Abort..ได้ไหม ถ้าตอบว่าไม่ได้แปลว่า คุณไปฟังรัฐก็เลยบอกว่าไม่ได้ เพราะตามกฎหมายของรัฐไม่อนุญาตให้ทำแต่ Abortion มีรูปแบบวิธีการเพราะฉะนั้นถ้าเราไม่สนใจตัวกฎหมายมีวิธีการเพียงแต่ว่าคน resist รัฐก็มาไล่บี้ในช่วงหลังคือรู้อยู่ว่ามีช่องแบบนี้และถึงแม้ว่ากฎหมายการทำแท้งจะเป็นกฎหมายอาญาแต่หมอบางคนก็กลัว บางคนก็ไม่กลัว เพราะมีวิธีบางวิธีที่สามารถหลีกเลี่ยงได้...

(ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, สัมภาษณ์)

ผู้หญิงจึงควรมีสติเลือกที่จะยุติการตั้งครรภ์เมื่อตัวเองไม่พร้อมที่จะเป็นแม่หรือไม่
อยากที่จะเป็นแม่ ส่วนในเรื่องของการแก้ไขกฎหมาย วิธีหนึ่งที่จะทำได้ก็คือการเปลี่ยนแง่มุมบาง
แง่มุม ไม่ใช่การโต้เถียงกันไปเรื่อย ๆ เมื่อการโต้เถียงเรื่องการทำแท้งไม่สามารถหาข้อยุติได้ จำเป็น
ที่เราจะต้องไปหาช่องทางหรือวิธีการอื่น ๆ เช่น การ redefine อำนาจของหมอในการตัดสินใจสุขภาพ
จิตของแม่

...สิ่งที่จิตแพทย์หยิบยกขึ้นมาพูดแล้ว moving มากคือการยก Hippocrates oath
ของหมอที่บอกอะไรต่าง ๆ แล้วลงท้ายว่า “for the good of our patient” คือจะทำ
ทุกอย่าง เป็นการ redefine คำว่า “สุขภาพจิต” ฉะนั้นผู้หญิงเมื่อตั้งท้องแล้ว
Choices คืออะไร Abortion คือจะมีคนที่พูดโดย frame ในตัวผู้หญิงว่าผู้หญิงควร
จะเป็นคนเลือก... (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, สัมภาษณ์)

เมื่อการแก้ไขปัญหาคำการทำแท้ง เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก สิ่งที่ต้องมาคิดกันต่อไปก็คือ ถ้า
ไม่สามารถเปิดให้ผู้หญิงเลือกทางเลือกนี้ได้ แล้วทางเลือกอื่น ๆ ของผู้หญิงมีอะไรบ้าง ขณะเดียวกัน
ก็จะมีคนที่พูดโดยมองว่าผู้หญิงควรจะเป็นคนเลือก นำมาสู่คำถามที่ว่า

“...How เพราะสิทธิในการตัดสินใจว่าตัวเองจะท้องหรือไม่ท้องอยู่ที่ผู้หญิง ถ้าเราบอกว่า
ไม่ใช่ แปลว่าเราอมสยบ เราเฝ้าพอที่จะเชื่อว่ารัฐเป็นคนบอกว่าเราควรจะต้องท้องหรือไม่ท้อง ผู้หญิงมี
วิธีการอยู่แล้ว ก็เป็นประเด็นเรื่อง How...” (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, สัมภาษณ์)

ประเด็นที่สำคัญกว่าก็คือการทำแท้งไม่เหมือนการเข้าไปสู่สถาบันการเป็นแม่ เพราะ
ฉะนั้นการที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับการยุติการตั้งครรภ์จึงขึ้นอยู่กับตัวผู้หญิงเพราะผู้หญิงเป็นผู้ที่จะได้รับ
ผลกระทบจากการตัดสินใจนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

...ผู้หญิงจำนวนหนึ่งไม่กล้าที่ยุติการตั้งครรภ์ถึงแม้ว่าทางเลือกนี้จะเปิด ความเชื่อ
ที่ว่า การทำแท้งทำให้ชีวิตแย่หรือมีเด็กคอยเดินตาม ความเชื่อแบบนี้ powerful
มากและเป็น lock ที่หลายชั้นหลายซ้อนที่แพงแปลว่าเราจับ cost นั้นมาตรง ๆ ซึ่ง
lock เราอยู่หลายอย่าง คือ มันเป็น “disciplining power” ที่มากกว่าสิทธิในเนื้อ
ตัวร่างกายของผู้หญิง การที่ผู้หญิงไม่ทำแท้งไม่ใช่การเลือก เพราะฉะนั้น How พูด
กันได้เพราะมันมีทางออกที่เข้าใจหลายอย่าง คือการทำแท้งเรื่องไม่ใช่การพูดถึง
ความเท่าเทียม แต่ความเป็นผู้หญิงที่ถูกนิยามแบบนี้ ผู้หญิงบางคนจึงเลือกที่จะ
ไม่ท้องแล้วท้องเลือกที่จะทำแท้ง เพราะฉะนั้นการที่จะเข้าใจหมายถึงวิธีมองโลกที่
สลับซับซ้อนแล้วพร้อมที่จะเปลี่ยน คือผู้หญิงก็ยังรู้สึกว่าตัวเองเป็นเมียและแม่สิทธิ
จึงไม่มีความหมาย ถึงได้สิทธิได้ทางเลือกมากก็ไม่มีความหมาย เป็น consider

options การที่ผู้หญิงไม่คิดว่าตัวเองมีทางเลือกและสามารถเลือกได้ ในที่สุดการทำแท้ง ไม่ใช่เรื่องที่จะพูดกันได้ง่าย ๆ เพราะมันใกล้ใจคน...

(ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, สัมภาษณ์)

การทำแท้งจึงกลายเป็นเรื่องของหลักการและความเชื่อ ทำให้การโต้เถียงเรื่องการทำแท้ง ไม่ใช่เรื่องที่จะพูดกันได้ง่าย ๆ เพราะการทำแท้งไม่ใช่เรื่องที่ใครจะสามารถเลือกแทนใครได้

...การทำแท้งจำเป็นต้องมี alternative public ที่ควรคิดต่อไปคือการทำแท้งเป็น contestation เหมือนประเด็นอื่น ๆ หรือการทำแท้งเป็น contestation ที่ปะทะกับความเชื่อของ class of the absolute ในเชิง morality คือไม่เปิดโอกาสให้พูดแบบอื่น ให้คิดเป็นอย่างอื่น อย่างนี้ contest กันได้ไหม อย่างในสหรัฐอเมริกา คนถือศีลคือคนที่วางระเบิดคลินิกทำแท้งเพราะไม่เปิดให้คิดเป็นอื่น แบบนี้คือการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนโต้เถียงกันจริงหรือเปล่า คือพอเรามองว่ามันเป็นหลักการสูงสุดเมื่อไหร่ ถ้าขัดต่อหลักการสูงสุดโลกมนุษย์จะล่มสลาย เราก็จะทำอะไรมากมาย เช่น เราสามารถฆ่าคนอื่นได้ ฯลฯ เพราะฉะนั้นการทำแท้งจึงไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ คือไม่ง่ายสำหรับคนที่เชื่อว่าศาสนาพุทธเป็นสิ่งสูงสุดและสิทธิในการเลือกไม่ง่ายสำหรับใครทุกฝ่าย ... (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, สัมภาษณ์)

รองศาสตราจารย์ ใจ อึ้งภากรณ์ รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในฐานะของนักเคลื่อนไหวสังคมนิยม ซึ่งอุดมการณ์ที่สำคัญของนักสังคมนิยมส่วนใหญ่ การต่อสู้จะเป็นการต่อสู้เพื่อสิทธิในร่างกายของผู้หญิง

...ส่วนตัวผมเป็นนักเคลื่อนไหวสังคมนิยม ซึ่งจุดยืนของนักสังคมนิยมส่วนใหญ่ในระดับสากลจะต่อสู้ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในร่างกายของผู้หญิง ในประเทศอังกฤษมีการออกกฎหมายอนุญาตให้ผู้หญิงมีสิทธิในการทำแท้ง แต่ว่าภายหลังศตวรรษที่ 70 ซึ่งตอนนั้นผมอยู่ที่ประเทศอังกฤษ ก็มีการเมืองอนุรักษ์นิยมพยายามที่จะลดทอนประสิทธิภาพของกฎหมายนี้ ก็มีการรณรงค์หลายครั้ง แต่ที่น่าสนใจคือประเทศอังกฤษจะเป็นการรณรงค์ระหว่างองค์กรผู้หญิงกับสหภาพแรงงาน เพื่อคัดค้านการเปลี่ยนกฎหมาย ... (ใจ อึ้งภากรณ์, สัมภาษณ์)

การทำแท้งในสังคมตะวันตก รวมทั้งสหรัฐอเมริกาทั้งที่เป็นเรื่องซึ่งต่อสู้กันอย่างดุเดือดระหว่างพวกคริสเตียน แต่ก็มีคนที่เห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะต้องต่อสู้กัน

...ตามอุดมการณ์ ผมก็เติบโตมากับความเชื่อที่ว่าสิทธินี้ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นก็เกี่ยวข้องกับเพศสภาพ เกี่ยวข้องกับชนชั้น ศาสนากลายเป็นประเด็น ข้อถกเถียงที่น่าสนใจ การเอาศาสนามาเป็นข้ออ้าง ถ้าเราดูนักการเมืองที่มีจุดยืน คัดค้านสิทธิในการทำแท้ง บางคนเห็นด้วยกับโทษประหารชีวิต บางคนเป็นคนที่ ทำสงคราม จริง ๆ แล้วผมคิดว่าตรงนั้นประเด็นไม่ใช่เรื่องฆ่าคน แต่เป็นเรื่องอื่น เพราะจริง ๆ แล้วคำว่า “ห้ามฆ่าคน” ก็จะมีการเถียงว่าห้ามฆ่าคนในบริบทแบบไหน ไม่ผิดศีลธรรม ที่นี้คำถามของฝ่ายที่คัดค้านการทำแท้ง เขาก็จะไม่ยอมรับตรงนั้น แล้วเขาก็จะพูดถึงแต่เรื่องสิทธิของตัวเองอ่อน แต่เขาไม่ได้พูดถึงสิทธิของเด็กที่ถูก ระเบิดตายในสงคราม เพราะฉะนั้นก็เป็นการเลือกปฏิบัติ เราก็ต้องมาพิจารณาว่า มีอะไรที่ลึกไปกว่านั้น ซึ่งแนวคิดมาร์กซิสต์ อาจจะรวมถึงแนวคิดเฟมินิสต์ก็จะมอง ว่าจริง ๆ แล้วไม่ได้อยู่ที่การฆ่าชีวิตหรอก แต่อยู่ที่การควบคุมร่างกายของผู้หญิง ประเด็นนี้ถือเป็นเรื่องหลัก ซึ่งตรงนี้เราจะเห็นชัดมากในศาสนาคริสต์นิกายโรมัน คาธอลิก เพราะว่าเขาไม่อนุญาตให้ใช้การคุมกำเนิด คือเขามองว่าผู้หญิงต้องทำ หน้าที่อย่างเดียวคือเป็นแม่ตลอด... (ใจ อึ้งภากรณ์, สัมภาษณ์)

สิ่งที่สำคัญคือเราควรที่จะช่วยกันรณรงค์เรื่องนี้ในประเทศไทย เพราะว่าตอนนี้ทุกวัน ผู้หญิงต้องเผชิญหน้ากับปัญหานี้ ต้องเสี่ยงภัย แล้วก็ยังต้องกังวลกับค่าใช้จ่าย

นักสิทธิมนุษยชน

คุณณัฏฐา สุภาพงษ์ กรรมการสิทธิมนุษยชน

หน้าที่กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ถือเป็นระบบในการป้องกันคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่เป็นทางการ แม้ว่าหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนจะไม่ได้ถูกอ้างอิงกับหลักกฎหมายอย่างตายตัว แต่การมาเป็นกรรมการสิทธิมนุษยชน เวลาที่จะให้ความเห็นอะไรออกไป ก็จำเป็นที่จะต้องอ้างอิง หลักการที่เป็นทางการด้วย ไม่อย่างนั้นความเห็นของเราก็จะกลายเป็นความเห็นในเชิงปัจเจกหรือ ความเห็นที่ใช้ความคิดส่วนตัว

ในส่วนของปัญหาเรื่องการทำแท้ง คำถามที่ถูกถามอยู่เสมอมักจะหนีไม่พ้นคำถามที่ว่า “การทำแท้งถือเป็นสิทธิมนุษยชนหรือไม่” ถ้าเป็นแล้ว “กฎหมายที่ออกมาห้ามไม่ให้คนทำแท้งถือเป็นกฎหมายที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่” ซึ่งไม่สามารถตอบว่าเป็นหรือไม่เป็นแบบตรง ๆ ได้ เนื่องจากในสังคมไทย สิทธิของผู้หญิงในทุกเรื่องไม่ใช่เฉพาะแค่เรื่องการทำแท้งส่วนหนึ่งถูกผูกติดไว้กับจารีต ประเพณี รวมถึงค่านิยม ความเชื่อต่าง ๆ

...คำถามยอดฮิตที่ถูกถามเกี่ยวกับเรื่องการทำแท้งคือ การทำแท้งถือเป็นสิทธิมนุษยชนไหม แล้วถ้าเป็น กฎหมายที่ออกมาห้ามไม่ให้คนทำแท้งถือว่าเป็นกฎหมายที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนไหม คือคำถามออกมาในลักษณะที่ทำให้เราต้องเลือกเป็นขาวเป็นดำ สำหรับพี่ ถ้าถามเรื่องการทำแท้งในสังคมไทย เนื่องจากสังคมไทยมีเรื่องของจารีต ประเพณี ค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อที่แตกต่างกันมาก แล้วสังคมไทยก็เป็นสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำในเรื่องของชนชั้น ช่องว่างระหว่างชนชั้นมหาศาลมาก เพราะฉะนั้นการจะตอบคำถาม ไม่ใช่แค่เรื่องการทำแท้ง แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้หญิงในทุกเรื่องก็จะผูกติดเรื่องของจารีตประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติอะไรต่าง ๆ อย่างแยกกันไม่ออก ทำให้การจะตอบคำถามเรื่องนี้จึงตอบแบบเป็นขาวเป็นดำไม่ได้ แม้ว่าจะเป็นเรื่องของหลักการที่จะต้องนำมาอ้างอิงว่า สิทธิอันนี้มีหลักการอะไรมารองรับหรือเปล่า ที่นี้พอถามว่า “การทำแท้งเป็นสิทธิมนุษยชนไหม” คงจะตอบว่าเป็นหรือไม่เป็นโดยตรงไม่ได้... (นัยนา สุภาพิ่ง, สัมภาษณ์)

แต่การจะตอบคำถามในเรื่องนี้ วิธีการตอบคำถามต้องเป็นการตอบในลักษณะของการสร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยน เรียนรู้ มากกว่าการจะตอบว่า ใช่หรือไม่ใช่ เพราะสิทธิมนุษยชนไม่ใช่เรื่องผิดหรือถูกแต่เป็นเรื่องของการทำให้เกิดความเข้าใจ

...การจะตอบคำถามในเรื่องนี้จะใช้วิธีตอบคำถามในลักษณะของการสร้างความเข้าใจ เรื่องของการแลกเปลี่ยน เรียนรู้มากกว่าจะเป็นเรื่องของการตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ เพราะว่าเรื่องของสิทธิมนุษยชน ไม่ใช่เรื่องผิดเรื่องถูก แต่เป็นเรื่องของการที่จะต้องทำให้เกิดความเข้าใจ เกิดความร่วมมือที่จะส่งเสริมพัฒนา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่เหมือนคำพิพากษาของศาล ไม่ใช่คำตัดสิน ทำให้ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ใครทำ ใครไม่ทำก็ได้ แม้ว่าเราจะมีฐานะทางกฎหมายก็ตาม ข้อเสนอของกรรมการสิทธิมนุษยชน รัฐบาลไม่เชื่อเราก็ได้ ไม่ทำก็ได้ แต่กลไกในเรื่องของสิทธิมนุษยชนก็คือเราจะต้องทำงานในเรื่องของการส่งเสริม สร้างความรู้ ความเข้าใจในสังคม... (นัยนา สุภาพิ่ง, สัมภาษณ์)

เพราะฉะนั้น ถ้าถามว่า “การทำแท้งเป็นสิทธิมนุษยชนไหม” “แล้วเป็นสิ่งที่น่าจะสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดขึ้นไหม” ต้องบอกว่าไม่ใช่เรื่องที่สนับสนุนหรือส่งเสริมให้เกิดขึ้น แต่เป็นเรื่องที่ต้องให้ความรู้กับคนว่าถ้าเขาจะแก้ปัญหาการตั้งท้องเมื่อไม่พร้อมของเขา เขาจะต้องได้รับข้อมูลที่รอบด้าน นี่คือสิทธิมนุษยชนในเรื่องการทำแท้ง คือการให้ข้อมูลเพื่อที่จะให้เขามีสิทธิที่จะเลือกด้วยตัวเอง

...เวลาที่มีคนตั้งคำถามว่า “การทำแท้งถือเป็นสิทธิมนุษยชนไหม” “เป็นสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิงไหม” คือมันไม่ใช่เรื่องที่อยู่ ๆ ใครจะรู้สึกมีความสุขกับการที่จะล้วงเข้าไปในมดลูกของตัวเองแล้วก็ต้องทำอะไรที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติขนาดนั้น นอกจากนี้ก็ยังมีปัจจัยที่ห้อมล้อมตัวผู้หญิงอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสังคม วัฒนธรรม ความอยู่รอดในทางเศรษฐกิจ เรื่องของอนาคตชีวิตที่มนุษย์คนหนึ่งต้องคิดแล้วก็อยู่บนเงื่อนไขที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นสิทธิมนุษยชนคือ สิทธิที่เขาจะมีทางเลือกที่จะตัดสินใจกับเนื้อตัวร่างกายของเขาได้อย่างเต็มที่... (นัยนา สุภาพิณ, สัมภาษณ์)

สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ซึ่งถือเป็นสิทธิมนุษยชนและหัวใจของการมีสุขภาพดีของผู้หญิง แต่ในปัจจุบันปัญหานามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งรวมถึงเรื่องของการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัยยังคงเป็นปัญหาที่มีความรุนแรง ดังนั้นการที่ผู้หญิงบอกว่าเขาเผชิญกับปัญหาการตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม เขาก็ควรที่จะได้รับข้อมูลทุก ๆ ทางที่จะเป็นคำตอบให้กับเขาว่า ถ้าเขาต้องการเลือกทำแท้งจริง ๆ จะเกิดอะไรขึ้นกับเขาบ้างทั้งในด้านสุขภาพอนามัย สังคม ฯลฯ นอกจากนี้ถ้าหากเขาไม่เลือกทำแท้งจะมีทางเลือกอะไรให้กับเขาบ้าง แต่สุดท้ายสิ่งที่ต้องระมัดระวังมากที่สุดก็คือ “สิทธิในการตัดสินใจ” จะต้องเป็นของเขา

...ที่สำคัญ “สิทธิในการตัดสินใจ” นั้นต้องเป็นของเขา คือให้เขาเป็นคนเลือกเองจากเงื่อนไขที่เรายกไปทั้งหมด แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพอให้ข้อมูลแล้วเขาจะต้องตัดสินใจเลยนะ ให้ข้อมูลแล้วก็ให้เวลาพอที่เขาจะต้องไปคิด ไปทบทวน ไปปรึกษาคณិត์คิดในเวลาสมควรที่จะให้เขาสามารถจะกลับมาพูดคุยกับเราเพื่อแลกเปลี่ยนได้ใหม่ เพื่อให้แน่ใจได้ว่า เขาได้มีการตัดสินใจด้วยตัวของเขาเองอย่างแท้จริง... (นัยนา สุภาพิณ, สัมภาษณ์)

นักสังคมสงเคราะห์

นักสังคมสงเคราะห์ ก. (นามสมมติ) นักสังคมสงเคราะห์ประจำโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง

หน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์คือการให้ความช่วยเหลือและพยายามที่จะช่วยหาทางออกในการแก้ไขปัญหา ในส่วนของปัญหาเรื่องการทำแท้ง ส่วนใหญ่แล้วผู้ป่วยที่เรายกมาจะเป็นผู้ป่วยที่มีอาการแทรกซ้อนเนื่องจากได้รับผลกระทบจากการทำแท้งที่ไม่ถูกต้อง ลักลอบไปทำแท้งแล้วมีปัญหาต้องเข้ามารับการรักษา

“...จากการพูดคุย เราก็พบว่าผู้ป่วยจะได้รับผลกระทบเหล่านี้มาก ซึ่งผู้ป่วยที่มาพบเรา ปัญหาหลัก ๆ เลย คือเรื่องของค่ารักษา บางคนไม่มีเงินค่าชุดมดลูก อะไรแบบนี้ ซึ่งทางเราก็พยายามให้ความช่วยเหลือไป...” (นักสังคมสงเคราะห์ ก. (นามสมมุติ), สัมภาษณ์)

จากการทำงานที่ต้องให้คำปรึกษา พูดคุย ให้ความช่วยเหลือกับผู้หญิงที่ตั้งท้องเมื่อไม่พร้อมอยู่ตลอดเวลาทำให้เห็นว่าปัจจุบันสาเหตุหลัก ๆ ที่ทำให้ผู้หญิงตัดสินใจทำแท้งคือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ นอกจากนั้นก็เกิดขึ้นจากการที่ผู้ชายไม่รับผิดชอบ ทอดทิ้ง ทำให้การตั้งท้องนี้กลายเป็นการตั้งท้องที่ไม่พร้อมหรือไม่ต้องการ

...ส่วนตัวพี่เวลาเจอกรณีตั้งท้องเมื่อไม่พร้อมก็จะให้คำแนะนำ แต่บางครั้งเมื่อดูแลแล้วมีความจำเป็นจริง ๆ ก็แนะนำให้ไปปรึกษาที่คลินิกเฉพาะอย่างคลินิกของคุณมีชัยก็มีนะ คือพี่คิดว่าเรื่องแบบนี้บางครั้งก็มีความจำเป็น หรือบางครั้งก็จะแนะนำให้ไปปรึกษากับหน่วยงานหรือองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านนี้ อย่างบ้านพักฉุกเฉิน สหทัยมูลนิธิ คือปัจจุบันมีสถานที่ที่ให้ความช่วยเหลือเพิ่มมากขึ้นกว่าเมื่อก่อนเยอะนะ รวมทั้งข้อมูลทางด้านนี้ก็มีเพิ่มมากขึ้น...

(นักสังคมสงเคราะห์ ก. (นามสมมุติ), สัมภาษณ์)

โดยความเห็นส่วนตัวจึงคิดว่าบางกรณีการทำแท้งเป็นเรื่องที่จำเป็น เพราะการตั้งท้องควรที่จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของตัวผู้หญิงเอง เนื่องจากผู้หญิงถ้าตั้งท้องทั้ง ๆ ที่ไม่พร้อม การตั้งท้องนั้นก็จะเป็นปัญหาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ บางครั้งก็อาจจะส่งผลไปถึงเด็กหลังจากคลอดออกมา เราจะได้เห็นพ่อแม่ฆ่าลูก แม่ทิ้งลูก ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่เคยได้รับการแก้ไข

...ถามว่าปัญหานี้ใครจะเข้ามาช่วยรับผิดชอบ สังคมจะเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหานี้อย่างไร นอกจากนั้นเหตุผลหลัก ๆ ที่สำคัญอีกเหตุผลหนึ่งคือเหตุผลในทางเศรษฐกิจ ตรงนี้รัฐบาลน่าจะเข้ามาช่วยดูแล ช่วยหาทางออกคือรัฐอาจจะเข้ามาช่วยดูแลให้เขารู้สึกว่าเขามีทางออก หรือหาทางช่วยแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้สามารถที่จะขยายเงื่อนไขการทำแท้งให้มากกว่า 2 กรณีอย่างที่เป็นอยู่ เพราะในปัจจุบัน ยังมีเหตุผลอะไรอื่น ๆ อีกมากมายเลย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การคุมกำเนิดที่ผิดพลาด การถูกบังคับลง คนละกรณีกับการข่มขืนนะ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก็อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้การตั้งท้องนั้นกลายเป็นการตั้งท้องที่ไม่พร้อม และจากความไม่พร้อมนี้ถึงแม้ว่าจะคุมท้องจนลูกคลอดออกมา แม่ก็อาจจะยังมีปัญหาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ... (นักสังคมสงเคราะห์ ก. (นามสมมุติ), สัมภาษณ์)

ส่วนตัวจึงเห็นด้วยที่จะมีการขยายขอบเขตของการทำแท้ง โดยเฉพาะในปัจจุบันผู้หญิงควรที่จะมีสิทธิในการควบคุมร่างกาย แต่ก็อาจจะมีข้อแม้บางประการในการใช้สิทธิอันนี้ เช่น การได้รับข้อมูลที่มากพอ การจำกัดอายุที่สามารถทำได้ ฯลฯ

...การขยายขอบเขตด้วยการแก้ไขกฎหมายการทำแท้ง สำหรับพีไม่คิดว่าเป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้การทำแท้งกลายเป็นการทำแท้งเสรี แต่คิดว่าการทำแท้งควรได้รับการยอมรับให้เป็นทางเลือกหนึ่งของผู้หญิง สิทธิในร่างกายของผู้หญิงเป็นเรื่องสำคัญ สิทธิของผู้หญิงตอนนี้ถึงแม้จะดูเหมือนว่าจะดีขึ้น แต่จริง ๆ แล้วก็ยังถูกแทรกแซงจากผู้อำนาจในการกำหนดนโยบาย ซึ่งตัวของผู้หญิงเองก็ควรที่จะต้องตระหนักถึงสิทธิของตัวเองให้มากขึ้นด้วย ส่วนตัวพีไม่ได้สนับสนุนการทำแท้งแต่อยากให้การทำแท้งเป็นการทำแท้งที่ปลอดภัย ซึ่งเราก็คงจะมาจำกัดเงื่อนไขของการทำแท้ง อย่างอายุครรภ์ อะไรแบบนี้... (นักสังคมสงเคราะห์ ก. (นามสมมุติ), สัมภาษณ์)

คุณกรวิทย์ วรสุข ผู้อำนวยการฝ่ายสังคมสงเคราะห์ บ้านพักฉุกเฉิน สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี

บ้านพักฉุกเฉิน มีหน้าที่ช่วยผู้หญิงที่ประสบความเดือดร้อน อย่างปัญหาตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม ปัญหาครอบครัว ปัญหาความรุนแรง ผู้หญิงที่ติดเชื้อเอชไอวี ผู้หญิงที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ขณะที่ผู้หญิงที่ประสบปัญหาตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม มาบ้านพักฉุกเฉิน มักจะมาเมื่ออายุครรภ์อยู่ในช่วงปลาย บ้านพักฉุกเฉินสามารถให้ความช่วยเหลือได้เพียงการพักเพื่อรอคลอด

...ผู้หญิงที่ตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม เวลาที่บ้านพักฉุกเฉิน มาด้วยเหตุผลหลายอย่าง บางคนมาเมื่อท้องแก่มากแล้ว 5-6-7-8-9 เดือน ทางเลือกก็ไม่มีมาก เราก็ให้ทางเลือกได้แค่ที่พักรอคลอด พอหลังคลอดก็ช่วยดำเนินการเรื่องลูก อย่างฝากเลี้ยง ยกลูกให้ อะไรตรงนั้นหรือเขาจะเอาลูกกลับไป คือนักสังคมสงเคราะห์ก็จะให้ทางเลือกเพื่อจะให้เขาตัดสินใจ... (กรวิทย์ วรสุข, สัมภาษณ์)

ปัจจุบันผู้หญิงที่ตั้งท้องเมื่อไม่พร้อมจะใช้วิธีการโทรเข้ามาปรึกษามากกว่าเดินเข้ามาหา และจากการพูดคุยพบว่ามากกว่าครึ่งเป็นนักศึกษา และส่วนใหญ่อีกก็ต้องการที่จะทำแท้ง

...ส่วนมากจะเป็นการโทรมาปรึกษามากกว่า โทรมาบอกว่าตัวเองตั้งท้องแล้ว เราก็จะถามว่าเป็นใคร ทำอะไร ก็พบว่า เป็นนักศึกษา แล้วส่วนมากเขาก็จะบอกว่าอยากยุติการตั้งครรภ์ คือเขาก็จะเรียกว่าทำแท้งมากกว่า เราก็จะแนะนำให้ทางเลือกกับเขา เพื่อที่เขาจะเอาไปคิดด้วยตัวเอง อย่างถ้าจะรอคลอด ไม่อยากทำ

ต้องการที่ปลอดภัยก็มาพักรอคลอดที่นี่ แต่ส่วนมากก็อยากจะทำ ซึ่งเราก็จะต้องคุยกันเยอะ ถ้าจะทำคือที่บ้านพักฉุกเฉินไม่ได้ทำอยู่แล้ว ต้องเข้าใจตรงนี้ แต่เราจะให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษาเขาก่อนว่าการทำแท้งอันตรายขนาดไหน...

แต่ส่วนตัวมองว่าถ้าไม่เกิน 2 เดือนสามารถปรับประจำเดือนได้คือการปรับประจำเดือนเป็นภาษาที่แพทย์ใช้มากกว่าที่ผู้หญิงชนชั้นล่าง ชนชั้นกลางหรืออะไรก็แล้วแต่นำมาใช้ แม้ว่าส่วนตัวของพี่เองมองว่าเมื่อปฏิสนธิก็เป็นชีวิตแล้วไม่สามารถเอาออกได้แต่ก็ยังมีความรู้สึกว่าถ้า 2-3 เดือนก็น่าจะเป็นทางเลือกของผู้หญิงได้... (กรวินท์ วรสุข, สัมภาษณ์)

ดังนั้นวิธีการปรับประจำเดือนทางการแพทย์ในระยะแรกของการตั้งครรภ์ จึงควรจะเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้หญิงที่ประสบกับปัญหาการตั้งครรภ์เมื่อไม่พร้อม

...การปรับประจำเดือนไม่ใช่การทำแท้ง เราต้องมองว่าตรงนั้นยังไม่ใช่วิถี เพราะยังไม่สมบูรณ์แบบ ยังไม่มีอะไรหลาย ๆ อย่างที่เกิด เพราะฉะนั้นความคิดเห็นของพี่ ยอมรับว่าเห็นด้วยกับทางเลือกที่จะทำแท้งในเงื่อนไขนี้ ถ้าเขาต้องการแต่เราก็จะต้องให้คำแนะนำก่อนนะ... (กรวินท์ วรสุข, สัมภาษณ์)

ซึ่งจากการทำงานตรงนี้ ทำให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากชีวิตที่เกิดมาแบบไม่พร้อม เด็กเกิดมาก็จะขาดความรัก โตขึ้นมาพร้อมกับความขาด เขาก็จะแสวงหาความรักด้วยการมีเซ็กส์กับเพื่อนผู้ชายแล้วก็ทิ้งกันไป แล้วผู้หญิงก็เป็นฝ่ายอึดอัด ท้อ ก็จะเป็นชีวิตที่มีวงจรเหมือนเดิม ถามว่าชีวิตให้ขณะที่ในปัจจุบัน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทุนนิยม ทุกอย่างดูแย่ไปหมด

...ถ้าไม่พร้อมอย่าให้เขาเกิดมาดีที่สุดเพราะมันทุกชั้นนะ เวลาที่เกิดมาแล้วต้องไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ซึ่งตอนนี้ที่บ้านพักก็มี แล้วยังในสถานสงเคราะห์ของรัฐอีก พี่คิดว่ายิ่งบาปมากกว่าการทำแท้งอีก ปลอ่ยชีวิตเขาให้เร็ววัน ขาดคนเลี้ยงดู ขาดความรักเอาใจใส่ ไม่มีปัจจัยทางเศรษฐกิจ กลายเป็นเด็กไม่มีคุณภาพ ไม่มีอะไรสักอย่าง วิถีชีวิต สังคม การเติมเต็ม คือมันขาดวินไปหมด ทุกคนอาจจะบอกว่าเด็กดูแลแล้วใสสะอาด เด็กน่ารักแต่ยังงี้ก็ต้องคิดให้ลึก ๆ หลาย ๆ อย่าง เราก็รับสิทธิเด็ก เราก็จะมองว่าเด็กมีสิทธิที่จะอยู่รอด มีชีวิต เลยกกลายเป็นกรอบหนึ่งที่ทำให้เรื่องนี้เป็นเรื่องยาก แต่ที่นี้เขาก็บอกว่าระหว่างประเด็นผู้หญิงกับประเด็นเด็ก องค์การทุกองค์กรมักจะ care เด็กมากกว่าที่จะสนใจประเด็นผู้หญิง เพราะฉะนั้นประเด็นเรื่องผู้หญิงก็จะตก ไม่ค่อยขยับเขยื้อนแต่ถ้าเป็นเรื่องเด็กต้องได้รับการปกป้อง ได้รับการคุ้มครอง ต้องช่วยเหลือ ขณะเดียวกันผู้หญิงเวลามีปัญหาที่โยงมากับเด็กแต่ระหว่างผู้หญิงกับเด็ก ผู้หญิงจะโดนมากกว่า อย่างเรื่องความรุนแรงในเด็ก

ประเด็นทุกประเด็น ผู้หญิงจะถูกมองเป็นเป้า เด็กกับผู้ชายมาทีหลัง เพราะผู้หญิงถูกมองว่าเป็นแม่และเป็นเมีย แล้วเราก็หลุดไปจากกรอบนี้ไม่ได้ ผู้หญิงต้องพิทักษ์สิทธิ์เด็ก ดูแลเด็ก... (กรวินท์ วรสุข, สัมภาษณ์)

ปัญหาการทำแท้งจึงเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เพราะการแก้ไขปัญหานี้จะได้รับความสนใจแค่ช่วงเวลาในเรื่องนี้กลายเป็นข่าวคึกโครม จากนั้นก็จะเงียบหายไป

...ตอนนี้เหมือนกับเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เหมือนทำไปตามน้ำ แล้วจากที่ทำงานตรงนี้ ปัญหานี้ก็ไม่ได้ลดลงนะ แล้วถึงแม้ว่าจะลดลงเราก็กังแน่นใจไม่ได้ เพราะผู้หญิงอาจจะไม่ได้เข้าสถานสงเคราะห์ เขาอาจจะเลือกไปทำแท้งที่อื่นซึ่งอาจจะเป็นอันตรายเสียชีวิตตรงนี้ ก็เคยมีข่าวปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ ข่าวผู้หญิงไปทำแท้งกลับมาตกเลือดตายแล้วก็อาจจะมีตายไปหลายรายหรือบางครั้งก็อาจจะมีการปิดข่าวคือไม่ได้ถูกบอกหรือพูดออกมาเป็นเสียง เพราะฉะนั้นก็ไม่สามารถบอกได้เลยว่าลดลงจริงไหมหรือไม่มีใครทำแท้ง แล้วในส่วนของภาครัฐก็อาจจะให้ความสนใจแต่แป๊บหนึ่งก็หยุดสนใจ พอข่าวสงบก็สงบไปตาม พอเวลามีข่าวก็ออกมาพอสงบก็ถอนตัวออกไป ไม่มีคนสนใจไม่มีการเคลื่อนไหวเรื่องนี้แบบต่อเนื่องจริง ๆ แล้วรัฐน่าที่จะทำเป็นกระแสไปเรื่อย ๆ หรือกล้าพูดออกมาเลยว่า “สามารถปรับประจำเดือนอย่างถูกต้อง อย่างปลอดภัยได้ที่โรงพยาบาล” แล้วหมอก็จะรู้สึกว่าเป็นการฆ่า... (กรวินท์ วรสุข, สัมภาษณ์)

บุคลากรทางศาสนา

พระอาจารย์มโน เมตตานนโท ภิกขุ (นายแพทย์มโน เลาหวนิช) ที่ปรึกษาภิกขกรรมพระพุทธศาสนา ในเลขาธิการใหญ่องค์กรสมัชชาศาสนาเพื่อสันติแห่งโลก องค์กร WCRP ประจำสำนักงานสหประชาชาติและอาจารย์พิเศษคณะปรัชญาและศีลธรรม มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

บทบาทของพระพุทธศาสนา ในพระวินัยบอกไว้ชัดเจนว่า “ภิกษุไม่สามารถสนับสนุนให้ทำแท้งได้ในทุกกรณี” การทำแท้งจึงควรจะเป็นทางออกสุดท้ายที่จะใช้แก้ไข แต่ขณะนั้นมองว่ากฎหมายการทำแท้งเป็นกฎหมายที่ล้าสมัยและหละหลวมจนทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม

...กฎหมายการทำแท้งเป็นกฎหมายที่ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมานานมากแล้ว จุดมุ่งหมายของการบัญญัติข้อกฎหมายก็เพื่อต้องการสร้างความเป็นธรรมให้กับสังคม ด้วยการช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอไม่มีทางเลือก เพื่อให้ชีวิตเขาได้เติบโตด้วยตัว

เขาเอง ไม่ใช่การเอาสิทธิของคนกลุ่มหนึ่งไปให้กับคนอีกกลุ่มหนึ่ง ไม่เช่นนั้น กฎหมายก็จะเป็นธรรม กฎหมายปัจจุบันไม่เป็นธรรม เพราะไม่เปิดโอกาสให้คนที่ไม่มีทางออกได้เห็นทางออก แล้วก็ได้ให้คนใช้สิทธิในการที่จะเป็นคนของเขา ได้เต็มที่... (พระมโน เมตตานุโธ, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ การทำแท้งยังเป็นปัญหาทางด้านจริยธรรม ซึ่งนับวันจริยธรรมจะกลายเป็นปัญหามากขึ้นในสังคม

...การทำแท้งเป็นเรื่องจริยธรรม ที่ว่าเราควรจะทำอย่างไรดี แล้วจริยธรรมเป็นเรื่องใหญ่ ที่ผ่านมามีจริยธรรมกลายเป็นเรื่องที่เรานำมาเป็นเรื่องการเมือง จริยธรรมต่อมาก็จะมีปัญหามากขึ้นในสังคมไทย เพราะว่าเราทำตามจารีตประเพณีมาตลอดแล้วภาพของตัวเองเราก็ไม่ชัด ปัญหาก็คือถ้าเราไม่เห็นภาพตัวเองชัด ไม่เห็นหลักการชัดเจน ความยุติธรรมก็จะไม่ชัดเจน อาตมาคิดว่าปัญหาของศาสนาปัจจุบันคือ เราไม่ได้ให้ความสำคัญกับจริยธรรม ศาสนาถูกละเลยมาตลอด ช่วงของการพัฒนาประเทศชาติ เรามีแนวคิดจะให้ประชาชนร่ำรวยแต่เราไม่ได้ตอบคำถามว่าจะรวยแบบไหน ถึงเกิดกรณีพระใบ้ห่วย ถ้ามองว่าการใบ้ห่วยถูกต้องตามหลักพุทธศาสนาหรือไม่ คำตอบคือไม่ใช่เลย ทำไมคนไทยบ้าห่วย ก็ เพราะว่าทุกคนอยากจะรวย แล้วเป็นความอยากที่แพร่กระจายไปทุกส่วนของสังคม ขณะเดียวกันสำนักของสังคมในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมก็ไม่มี เพราะถูกลบไปด้วยความไม่รู้ แม้กระทั่งหลักธรรมเราก็ไม่เข้าใจ ไม่เคยเห็นและในที่สุดศาสนาก็กลายเป็นศาสนาแห่งอวิชชา สอนให้อยู่ในเรื่องของโมหะ เรื่องที่อยู่นอกเหนือเหตุผลทั้งหลาย ความมั่งงายทั้งหลายในแง่ของพระพุทธศาสนา...

(พระมโน เมตตานุโธ, สัมภาษณ์)

การทำแท้ง แม้ในทางศาสนาจะไม่อนุญาตให้ทำแต่การเอาพระธรรมวินัยมาตัดสินปัญหาการทำแท้งของผู้หญิงโดยเงื่อนไขทางการแพทย์เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำและทำไม่ได้ เนื่องจากจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของพระธรรมวินัยนั้นก็เพื่อต้องการให้พระสงฆ์ที่รวมกันเป็นปึกแผ่นอยู่แล้วมีความมั่นคง และประชาชนให้ความเคารพศรัทธา พระธรรมวินัยจึงไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อที่จะมากำหนดอายุครรภ์

ทั้งนี้ในทางพุทธศาสนาแล้ว หากใช้ทฤษฎีการกลับชาติมาเกิดทำให้เห็นว่าในช่วง 3 เดือนแรกยังไม่มีจิตวิญญาณ ทำให้การทำแท้งในช่วง 3 เดือนแรกจึงสามารถที่จะทำได้แต่สิ่งที่ต้องทบทวนให้ดี ๆ ก็คือสาเหตุของการทำแท้ง

...การทำแท้งหลักการคือการเคารพชีวิต (Respect to life) ซึ่งจะมีหลักอยู่ 3 ข้อ ทางด้านจริยศาสตร์ ประการที่ 1 คือ Respect to autonomy การเป็นแพทย์กฎข้อแรก คือต้องไม่ทำอันตรายไม่ทำร้ายผู้คนก่อน ประการที่ 2 คือการชั่งน้ำหนักระหว่าง “ผลดี” กับ “ผลเสีย” กรณีที่เราต้องเสี่ยง อย่ากรณีแม่กับลูก ที่ชีวิตลูกอาจเป็นภัย กับแม่ เช่น ครรภ์เป็นพิษ ฯลฯ อีกเรื่องหนึ่งคือการรักษาเช่น คนไข้ที่ตั้งครรภ์แล้ว พบว่าเป็นมะเร็ง แพทย์จะให้ยาไหม ทำการผ่าตัดไหมหรือว่าจะไม่ปฏิบัติเลย เพราะถ้าทำจะเสี่ยงถึงทารกที่อยู่ในครรภ์ หรือกรณีที่แม่มีลูกมาแล้ว 2 คนเป็นผู้หญิง ทั้งคู่แต่คนที่ 3 อยากได้ลูกที่เป็นผู้ชาย ปรากฏว่าเป็นผู้หญิงอีกเลยอยากที่จะทำแท้ง เพราะเพศไม่ตรงกับใจ เห็นไหมว่ากรณีของมะเร็งกับการเลือกเพศลูกนี้ ไม่เหมือนกัน นี่คือปัญหาที่จะต้องคิดแล้วปัญหาแต่ละปัญหาก็คนละเรื่องกัน อาตมาคิดว่าในการชั่งน้ำหนักต้องชั่งน้ำหนักให้ดีเลยที่เดียวว่ากรณีไหนที่ควรทำ ไม่ควรทำ... (พระมโน เมตตานนโท, สัมภาษณ์)

พระชาย วรธัมโม ภิกขุ วัดเขียนเขต

การทำแท้ง เป็นแง่มุมที่เกี่ยวข้องและแตกออกมาจากบทบาทยุติชาย ก่อนหน้านั้น อาจจะคิดเพียงว่าทุกอย่างเป็นเรื่องของบาป เรื่องของกรรม แต่การที่มีโอกาสได้รู้จักและทำความเข้าใจกับประเด็นเรื่องเพศสภาพ สะท้อนให้เห็นว่าเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่ามิติหญิงชาย

“...การได้มีโอกาสรู้จักและทำความเข้าใจกับประเด็นเรื่องสตรีนิยม มีโอกาสเข้าไปนั่ง ฟังสิ่งที่อาจารย์ชลิดาภรณ์พูด ประเด็นเหล่านี้ก็เป็นเหมือนประเด็นที่รอให้เราเข้าไปเรียนรู้ ไปทำความเข้าใจ...” (พระชาย วรธัมโม, สัมภาษณ์)

การทำแท้งหากจะพูดถึงในเชิงของ “สิทธิ” ถือเป็นเรื่องส่วนตัว เนื่องจากสิทธิเป็นอะไร ที่อยู่ในตัวของคน ๆ นั้นอยู่แล้ว

...ตามความคิดเห็นของอาตมา คำว่า “สิทธิ” คิดว่ามีนะ สิทธิเป็นอะไรที่อยู่ในตัวของคน ๆ นั้นอยู่แล้ว ขึ้นอยู่กับว่าคน ๆ นั้นจะรู้ตัวหรือเปล่า อย่างเวลาที่ตั้งท้องขึ้นมา ก็เกิดขึ้นกับตัวเขา ไม่ได้เกิดอยู่กับคนอื่น เพราะฉะนั้นสิทธิจึงอยู่ในตัวเขา ถ้าพูดว่าการทำแท้งเป็นบาป ก็ต้องมาดู เพราะถึงแม้ในศาสนาพุทธจะมองว่าการทำแท้งเป็นบาป แต่สิทธินั้นของผู้หญิงก็ยังคงอยู่ เพราะฉะนั้นการบอกว่าเป็นบาป อาจจะต้องมาดูว่าจุดมุ่งหมายที่แท้จริง เขาพูดเพื่ออะไรหรือเพื่อให้คนเหล่านั้นได้ตระหนักรู้... (พระชาย วรธัมโม, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกันแม้สิทธิจะเป็นของผู้หญิงโดยชอบธรรม แต่ในความเป็นจริงพุทธศาสนา สอนให้เชื่อในเรื่อง “กฎแห่งกรรม” กล่าวคือ ใครทำอะไรลงไปต้องได้รับผลอย่างนั้นอย่างไม่มีทาง หลีกเลี่ยง

...ส่วนตัวคิดว่าคำสอนมุ่งเน้นเพื่อให้คนตระหนักรู้ในเรื่องผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ภายหลังการทำแท้งมากกว่า แม้ศาสนาพุทธจะไม่มี การพูดว่าเป็นบาป แต่ก็อาจจะมีในแง่ของ “กฎแห่งกรรม” คือการที่เราทำอะไรลงไปอย่างไรเราก็ต้องได้รับผล เราพิจารณาและมองในแง่มุมนี้ ... (พระชาย วรรธโม, สัมภาษณ์)

แม้ว่าข้อคัดค้านที่สำคัญของการทำแท้งคือเรื่องบาป แต่บาปกรรมเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และก็อาจจะเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ จึงไม่ควรที่จะนำขึ้นมาเพื่อให้อื่นเกรงกลัว

“...เวลาที่พูดว่าเป็นบาป เป็นกรรม บาปกรรมเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ จึงไม่ควรที่จะเอาขึ้นมาเพื่อให้อื่นเกรงกลัว...” (พระชาย วรรธโม, สัมภาษณ์)

ตัวแทนภาครัฐจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คุณกิ่งแก้ว อินหว่าง รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

หน้าที่หลักของกองกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว คือการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้หญิง ซึ่งประกอบไปด้วยเรื่องของกฎหมายต่าง ๆ ที่ไม่เป็นธรรมกับผู้หญิง ในส่วนของกฎหมายการทำแท้ง เท่าที่เคยมีการพูดคุยคือการขยายเงื่อนไขในกรณีที่ตัวอ่อนในครรภ์มีความผิดปกติ

...หน้าที่ของกองกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวภารกิจหลักคือการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิของผู้หญิง ส่วนหนึ่งก็คือเรื่องของกฎหมายต่าง ๆ ที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้หญิง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการทำแท้ง เราเคยมีข้อสังเกตว่ากฎหมายที่อนุญาตให้ทำแท้งได้ เราอยากจะให้มีการเพิ่มเติมโดยเฉพาะในเรื่องของสุขภาพของเด็กในครรภ์ที่ยังไม่ได้พูดถึง ที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้ คือ เป็นอันตรายกับชีวิตแม่ ที่นี้อีกข้อหนึ่งที่เรายากจะให้เพิ่มก็คืออันตรายกับเด็กในท้อง คือถ้าตรวจพบว่าเด็กในท้องเป็นอันตราย ก็ควรที่จะอนุญาตได้ อันนี้ก็เป็นความเห็นที่มีทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานทางด้านผู้หญิงและในกลุ่มข้าราชการของเราเองได้เคยมีการพูดถึงว่าอยากจะให้มีการเพิ่มเข้าไปในด้านกฎหมายที่จะให้สิทธิกับผู้หญิงจะ

ตัดสินใจหรือว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะใช้เป็นการประกอบในเรื่องทางกฎหมาย... (กึ่งแก้ว อินหว่าง, สัมภาษณ์)

นับตั้งแต่มีการปฏิรูประบบราชการ สำนักงานกิจการสตรีฯ ซึ่งถือเป็นหน่วยงานหลักของรัฐในการพิทักษ์สิทธิผู้หญิงยังไม่เคยมีการรณรงค์เคลื่อนไหวในประเด็นนี้

...ความเคลื่อนไหวในเรื่องนี้ ตั้งแต่เราปฏิรูประบบราชการในปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา ในส่วนของการเข้าไปจัดเวทีหรือหยิบประเด็นเรื่องนี้ขึ้นมาพูดตรง ๆ หรือว่ารณรงค์อะไรนี้ยังไม่เคย ... (กึ่งแก้ว อินหว่าง, สัมภาษณ์)

หากแต่ภารกิจที่สำคัญคือการสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว ซึ่งถือเป็นภารกิจหลักตามกฎหมายกระทรวงที่ออกมา

...ผู้หญิงกับผู้ชาย ควรจะมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องเหล่านี้ คือมีความพร้อมในเรื่องของการเป็นพ่อและแม่ ซึ่งภารกิจหลักของเราโดยตรงเลยคือการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว คือเป็นภารกิจตามกฎหมายกระทรวงที่ออกมา ซึ่งเราก็ต้องปลูกฝังเรื่องนี้ให้กับสมาชิกในครอบครัวทุกคนเพื่อให้ตระหนักถึงเรื่องนี้ พ่อแม่มีบทบาทที่จะต้องให้การศึกษากับลูกตั้งแต่ยังเยาว์วัยเพื่อให้มีความรู้ในเรื่องนี้ คนเป็นลูก โดยเฉพาะลูกผู้ชายครอบครัวก็ควรที่จะสั่งสอนไม่ให้ไปละเมิดหรือเอาเปรียบผู้หญิง ไม่เอาเปรียบบนความอ่อนแอของผู้หญิง ซึ่งอาจจะนำมาซึ่งการตั้งท้องที่ไม่พร้อมของผู้หญิง... (กึ่งแก้ว อินหว่าง, สัมภาษณ์)

เพราะฉะนั้นกรณีนี้ที่ผู้หญิงตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม จึงไม่สนับสนุนให้ทำแท้งด้วยเหตุผลที่นอกเหนือไปจากข้อกำหนด 2-3 ข้อที่พูดมาแล้ว ถ้านอกเหนือไปเงื่อนไขเหล่านี้ ทางภาครัฐก็มีมาตรการเพื่อให้ความช่วยเหลือ

...นโยบายของผู้บริหารระดับสูงคือการไปมี MOU กับโรงพยาบาลว่าถ้าผู้หญิงไม่สามารถที่จะดูแลลูกหลังจากที่คลอดได้ ไม่ว่าจะด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือปัญหาอะไรก็ตาม ทางกระทรวงจะช่วยดูแล ในส่วนนี้เราจะช่วยรองรับ เราก็มีสถานรับเลี้ยงเด็กอ่อนทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย เมื่อไปคลอดลูกโรงพยาบาลก็จะเป็นผู้ประสาน คือจะมีการเชื่อมโยงกัน โดยทางกรมจะรับเด็กมาดูแล ซึ่งในส่วนนี้ถ้ามีมากจนบางที่บุคลากรของเราก็ไม่พอ ส่วนโครงการต่อไปคือโครงการรับบุตรบุญธรรม... (กึ่งแก้ว อินหว่าง, สัมภาษณ์)

คุณนงลักษณ์ บุญไทย นักวิชาการ กองอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

จุดเริ่มต้นของการทำงานเพื่อป้องกันการแท้งที่ไม่ปลอดภัยของภาครัฐในประเทศไทย เริ่มต้นอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ. 2541 โดยกองอนามัยการเจริญพันธุ์หรือกองวางแผนครอบครัวและประชากรในขณะนั้น ซึ่งกรมอนามัยตั้งขึ้นเพื่อรับผิดชอบเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์ทั้งหมด เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าร่วมประชุมระหว่างประเทศเรื่องประชากรและการพัฒนา (International Conference on Population and Development-ICPD) ที่กรุงไคโร ประเทศอียิปต์เมื่อปี พ.ศ. 2537 และประชุมสตรีโลก ที่กรุงปักกิ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2538 ซึ่งทั้งสองการประชุมได้กระตุ้นให้ทั่วโลก ตระหนักถึงสิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์และการเข้าถึงบริการที่ปลอดภัย

...สมัยก่อนประเทศไทย เราเน้นนโยบายการวางแผนครอบครัว โดยงานของ กรมอนามัยคือการลดจำนวนการเพิ่มของประชากร ต่อมากองอนามัยการเจริญพันธุ์ ได้ขยายขอบเขตของงานให้ครอบคลุมเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์ทั้งหมด เป็นการ ขยายการดูแลสุขภาพของประชากร โดยเฉพาะผู้หญิงให้มากขึ้น คือเน้นให้ผู้หญิง มีสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ที่ดีตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งในระยะนั้นนักวิชาการของกองฯ พยายามหาทิศทางในการทำงานให้ตรงและสอดคล้องกับนโยบายของ ICPD... (นงลักษณ์ บุญไทย, สัมภาษณ์)

ขณะที่องค์ประกอบของงานอนามัยเจริญพันธุ์ในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัญหาในทางสาธารณสุขของประเทศนั้น ๆ แต่กรอบใหญ่ของงานอนามัยเจริญพันธุ์นั้น จะมีความคล้ายคลึงกันในทุกประเทศคือเป็นปัญหาสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม และมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพ โดยปัญหาเรื่องการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัยถือว่าเป็นปัญหา สาธารณสุขที่สำคัญของทุกประเทศทั่วโลก

...การทำแท้งที่ไม่ปลอดภัยเป็นสาเหตุสำคัญของการป่วยและตายของหญิงวัย เจริญพันธุ์ทั้ง ๆ ที่เป็นปัญหาที่ป้องกันและแก้ไขได้ง่าย แม้จะมีความพยายามจาก คนหลายกลุ่มที่จะแก้ไข แต่เนื่องจากการทำแท้งเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและผิด กฎหมาย นอกจากนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับบริบทอื่น ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ค่านิยม ความเชื่อส่วนตัว ฯลฯ ทำให้ปัญหาการทำแท้งเป็น ปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทยมาเป็นเวลานานเช่นเดียวกับประเทศ อื่น ๆ ทั่วโลก... (นงลักษณ์ บุญไทย, สัมภาษณ์)

สมัยก่อนประเทศไทยเน้นนโยบายเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว เพื่อลดจำนวนการ เพิ่มของประชากร แม้ทุกประเทศจะยอมรับว่าการทำแท้งไม่ใช่วิธีการหนึ่งของการคุมกำเนิดแต่ควร

มีการขยายบริการในการวางแผนครอบครัวออกไปให้ทั่วถึง หากแต่ในความเป็นจริงพบว่าไม่มีวิธีการคุมกำเนิดวิธีใดที่จะได้ผลร้อยละร้อย ร้อยทั้งมีคนอื่นอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่สามารถเข้าถึงการบริการ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการตั้งครรภ์เมื่อไม่พร้อม

...ส่วนตัวเห็นว่าถ้าหากเรามีการวางแผนครอบครัวที่ดี ลดจำนวนประชากรให้ถึงจุดที่เหมาะสมกับทรัพยากรธรรมชาติหรือฐานของประเทศอย่างเดียวยังคงไม่พอ เราต้องมองลึกไปกว่านั้น เช่น ถ้ามีการคุมกำเนิดที่ไม่สำเร็จบนความไม่พร้อมแล้วเกิดการตั้งครรภ์เมื่อไม่พร้อมเยอะ ๆ จะให้เขาทำอย่างไร สังคมจะช่วยเหลือเขาได้อย่างไร.. (นางลักษณ์ บุญไทย, สัมภาษณ์)

ความเป็นจริงในสังคมคือผู้หญิงที่ประสบปัญหาต้องหาทางออกให้กับตัวเอง บางคนเลือกทำแท้งตามกำลังความรู้และกำลังเงิน กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมอนามัย จึงมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย แต่การศึกษาเรื่องการทำแท้งมีข้อจำกัดอยู่หลายประการเพราะการทำแท้งเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ในส่วนของผู้หญิงที่ทำแท้งก็ไม่ต้องการที่จะเปิดเผยตัว เนื่องจากการทำแท้งเป็นเรื่องที่สังคมไม่ยอมรับ เป็นเรื่องที่ต้องปกปิดและน่าอับอาย ส่งผลให้การทำแท้งเป็นทำแบบลึกลับ จึงยากที่จะทราบถึงตัวเลขที่แท้จริง

...ตอนนั้นเมื่อปี พ.ศ. 2541 เราไม่มีข้อมูลอะไรเกี่ยวกับเรื่องขนาดของปัญหาหรือสถานการณ์ของการทำแท้ง ทั้ง ๆ ที่เรื่องการทำแท้งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของอนามัยการเจริญพันธุ์ แต่เราขาดข้อมูลที่จะใช้ในการแก้ปัญหา กองอนามัยการเจริญพันธุ์ซึ่งเป็นกองวิชาการอยู่ในส่วนกลางของกระทรวงสาธารณสุข จึงมีความสนใจ รู้สึกว่าเรื่องแท้งเป็นเรื่องที่ยังมีดราม่า คำถามหลาย ๆ คำถามไม่มีคำตอบ แม้แต่การใช้คำว่า “ทำแท้ง” ก็ดูจะเป็นสิ่งต้องห้าม แล้งนู... (นางลักษณ์ บุญไทย, สัมภาษณ์)

จากผลการวิจัย เมื่อได้คำตอบและจากคำตอบ ทำให้เกิดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการนำผลวิจัยที่ได้มาเผยแพร่ เพื่อสร้างกระแส หรือความพยายามที่จะหาแนวร่วมเพื่อมาช่วยกันระดมความคิดในการที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้

...จากการสำรวจครั้งนั้นทำให้เราได้คำตอบและจากคำตอบ เราคิดว่าการวิจัยนี้เสียทรัพยากร เสียเวลาไปมาก มีผู้ร่วมวิจัยเกือบพันคน แล้วเราจะเอาข้อมูลที่ได้มาเก็บไว้ในห้องสมุดเฉย ๆ คงไม่คุ้ม ก็เลยทำโครงการต่อ หาทุนมาทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง นำผลวิจัยที่ได้มาเผยแพร่ สร้างกระแส... (นางลักษณ์ บุญไทย, สัมภาษณ์)

หากแต่การที่จะก้าวไปถึงจุดที่ต้องการไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่าย ๆ เพราะปัญหานี้เป็นปัญหาที่อ่อนไหว รวมทั้งหน่วยราชการเองก็ยังไม่มียุทธศาสตร์หรือทิศทางที่ชัดเจนว่าเราจะแก้ไขปัญหานี้อย่างไรรวมถึงไม่มีงบประมาณที่จะมารองรับ

...เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งเรื่องการเมือง เรื่องอะไรต่าง ๆ เพราะฉะนั้นก็ไม่กำหนดนโยบายที่ชัดเจน และไม่ใช่ไม่ชัดเจนแค่ที่ระดับกอง กรม หรือกระทรวงแต่รวมทั้งรัฐบาล ที่ผ่านมายังไม่มีนักการเมืองที่ออกมาบอกว่าต้องแก้ปัญหานี้ ยังไม่มีใครกล้ามาให้นโยบายที่ชัดเจน เขาไม่ค่อยอยากยุ่งกับเรื่องนี้ ไม่ยอมรับความจริงว่าเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข และถ้าศึกษาดูจริง ๆ จะเห็นว่าถ้ารัฐบาลมาทำเรื่องแก้กฎหมายนี้เมื่อไหร่ก็มักจะมีปัญหา... (นางลักษณ นฤไทย, สัมภาษณ์)

ผลจากการวิจัย ทำให้กรมอนามัยตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา จึงได้จัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข มีการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการนำข้อมูลจากการสำรวจมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย

...เราประชุมระดมความคิดว่าถ้าจะแก้ปัญหานี้ ควรจะแก้ไขอย่างไร ซึ่งสรุปออกมาหลายประเด็น การป้องกันปัญหาเป็นวิธีที่ดีที่สุด ป้องกันไม่ให้เกิดการตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม แต่ถ้าเกิดกรณีที่ป้องกันไม่ได้หรือไม่ได้ป้องกัน เราจะช่วยเขาอย่างไร เราพูดถึงการแก้ไขปัญหาระยะสั้น เช่น การให้ความรู้ การจัดระบบการวางแผนครอบครัวให้เข้าถึง การคุมกำเนิดในกลุ่มวัยรุ่น... (นางลักษณ นฤไทย, สัมภาษณ์)

นอกจากนั้น ข้อเสนอแนะสำคัญอีกข้อหนึ่งที่ได้จากงานวิจัยคือควรมีการแก้ไขกฎหมาย เพราะกฎหมายบอกทำแท้งได้โดยแพทย์เมื่อผู้หญิงมีปัญหาเรื่องสุขภาพ ซึ่งคำว่า “สุขภาพ” คนไทยก็มักจะคิดถึงแต่สุขภาพทางกาย แม้แต่แพทย์เองแม้จะมีความรู้แต่ด้วยทัศนคติ ความเชื่อส่วนตัว ศาสนา จริยธรรม ทำให้แพทย์ไม่กล้าแม้จะมีปัญหาสุขภาพทางกายมา

...หลังจากงานวิจัยเผยแพร่ออกไป ประมาณปี 2543-44 เราก็เริ่มระดมความเห็นว่าจะทำอะไร แพทย์สภาเองก็ตั้งอนุกรรมการขึ้นมาเพื่อศึกษาแนวทางว่าจะแก้กฎหมายได้อย่างไร ขณะเดียวกันเราก็ร่างขอแก้ไขกฎหมายขึ้นมา ซึ่งสาระสำคัญก็คือการขยายคำว่า “สุขภาพ” ให้รวมถึงสุขภาพจิตด้วย อีกข้อหนึ่งคือ “เมื่อทารกในครรภ์มีความผิดปกติ” แต่เนื่องจากกระบวนการในการแก้ไขกฎหมายเป็นกระบวนการที่ล่าช้า เราจึงคิดว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้แก้ไขเรื่องนี้ได้เร็วกว่านั้นก็เลยมีการคิดถึงร่างข้อบังคับแพทย์สภาเพื่อที่จะมาตีความกฎหมายมาตรา 305 เพื่อเป็นแนวทางให้หมอได้นำไปปฏิบัติเวลาที่ต้องการยุติการตั้งครรภ์ เพราะที่ผ่าน

มาในประวัติศาสตร์การแพทย์ไทยยังไม่มีเคยมีหลักเกณฑ์อะไรให้หมอ... (นางลักษณ์ บุญไทย, สัมภาษณ์)

15 ธันวาคม 2548 ข้อบังคับแพทยสภาได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งนักวิชาการจากกองอนามัยการเจริญพันธุ์ บอกว่า ปัจจุบันงานเร่งด่วนของกองคือการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้กับบุคลากรทางการแพทย์ รวมทั้งบุคลากรทางสาธารณสุขได้รับรู้ว่าตอนนี้มีข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการยุติการตั้งครรภ์ทางการแพทย์ ควบคู่ไปกับการกระตุ้นให้เขาตระหนักถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ให้บริการ

...เมื่อเราสามารถขยายช่องทางออกของปัญหาให้กว้างขึ้นได้แล้ว เราก็ต้องมาแก้ปัญหาตรงที่ว่ามีทางออกแล้วแต่ว่าผู้ให้บริการยังไม่พร้อม ถ้าเราสามารถปรับทัศนคติให้ความรู้กับหมอเพื่อให้เขาเข้าใจปัญหานี้ ให้บริการอย่างมีเมตตา มองผู้มีปัญหาด้วยความเห็นอกเห็นใจแล้วก็ให้บริการด้วยความเต็มใจ คิดว่าการแก้ปัญหานี้น่าจะดีขึ้น... (นางลักษณ์ บุญไทย, สัมภาษณ์)

สื่อสารมวลชน

คุณสนิษฐา เอกชัย บรรณาธิการหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์

การที่มีโอกาสได้เห็นถึงปัญหา รวมทั้งการเป็นผู้หญิงทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อเรื่องนี้คือผู้หญิงควรที่จะมีโอกาสในการเลือก ไม่ใช่ความกลัวที่จะถูกตริตรวดจากสังคม

“...ส่วนตัวคิดว่าผู้หญิงควรที่จะได้มีทางเลือก ไม่ใช่ถูกบังคับด้วยค่านิยมของสังคม ผู้หญิงแต่ละคนก็จะมีเหตุผลที่แตกต่างกันออกไป มีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ผู้หญิงจึงควรที่จะมีโอกาสในการที่จะเลือก ไม่ใช่ความกลัวที่จะถูกตริตรวดทางสังคม...” (สนิษฐา เอกชัย, สัมภาษณ์)

ซึ่งสิ่งที่สำคัญก็คือการให้ข้อมูล แม้สุดท้ายผู้หญิงตัดสินใจเลือกที่จะทำแท้ง ก็สมควรที่จะได้รับความปลอดภัย ทั้งนี้ก็เพื่อสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ที่ดี

...ผู้หญิงก็ควรที่จะได้รับข้อมูล ในเวลาที่เร่งด่วนเราก็จำเป็นต้องเข้าใจสถานะของผู้หญิง ที่ทำให้ไม่สามารถจะตัดสินใจ ไม่กล้า คือเราไม่ควรที่จะตัดสินใจแต่เราควรที่จะให้ข้อมูลแก่เขา เพราะถ้าผู้หญิงเลือกที่จะทำแท้ง เราก็ควรจะมีที่ที่ปลอดภัยวิธีที่ผู้หญิงจะปลอดภัย ที่ถูกวิธี เพื่อให้ผู้หญิงได้รับสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ที่ดี แล้วก็ต้องเป็นการทำที่รักษาความลับ ย้ำว่ารักษาความลับ... (สนิษฐา เอกชัย, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกัน สังคมก็ควรที่จะสร้างทางเลือกอื่น ๆ เพื่อให้ผู้หญิงได้มีทางเลือกที่หลากหลายสำหรับการแก้ไขปัญหาของตัวเอง

“...สุดท้ายคือการให้ข้อมูลในทางเลือกอื่น ๆ อย่างการ adopt ซึ่งขณะนี้ก็มีองค์กรที่ทำงานทางด้านนี้อยู่หลายองค์กร ซึ่งถ้าหากได้มีการพูดคุย เขาก็อาจจะไม่ต้องเลือกการทำแท้งเป็นวิธีในการแก้ปัญหา...” (สนิทสุดา เอกชัย, สัมภาษณ์)

คุณชวิตา วาทินชัย ผู้สื่อข่าว สำนักข่าวไทย โมเดิร์นไนน์ทีวี

ความสนใจที่มีต่อปัญหาเรื่องการทำแท้ง ในฐานะสื่อสารมวลชนไม่ได้แตกต่างจากคนอื่น ๆ นั่นคือจากความเป็นผู้หญิง รวมทั้งการเข้ามาเรียนสตรีศึกษาและมีโอกาสได้เข้าไปพูดคุยกับผู้หญิงที่ตั้งท้องเมื่อไม่พร้อม ทำให้เห็นมุมมองเรื่องผู้หญิงในอีกมุมหนึ่ง ซึ่งแตกต่างไปจากเดิม

...ก่อนที่จะเป็นนักข่าว ต้องยอมรับว่ามุมมองของตัวเองที่มีต่อเรื่องการทำแท้งเวลาที่เห็นภาพของผู้หญิงในหนัง ในละครที่ไปทำแท้งจะรู้สึกว่ามันน่ากลัว แล้วก็รู้สึกว่าคุณผู้หญิงคนนี้ใจร้าย ทำไมถึงได้กล้าจัง เรารู้สึกว่าอันตรายแต่ทำไมถึงกล้า ทำไมถึงไม่คิดถึงชีวิตของคุณ แต่พอมีโอกาส ในฐานะผู้สื่อข่าวบังเอิญได้มาทำข่าวเกี่ยวกับผู้หญิงทำแท้ง ผู้หญิงที่ไม่พร้อมที่จะมีลูก ที่บ้านพักฉุกเฉิน ไปคุยกับผู้หญิง เราเริ่มที่จะเข้าใจ มีมุมมองใหม่ ๆ ว่า จริง ๆ แล้วผู้หญิงเหล่านี้ไม่ได้มีความตั้งใจที่จะทำ แต่เขามีความจำเป็นและเหตุผลมากมาย อันนี้ทำให้เราสนใจมากขึ้น นอกจากนี้การที่เราเป็นผู้หญิง เรื่องนี้อาจจะเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเรามาก เลยคิดว่าน่าจะพยายามหาคำตอบ ก็เลยให้ความสนใจกับเรื่องนี้มาตลอด... (ชวิตา วาทินชัย, สัมภาษณ์)

การมีโอกาสได้ไปคุยกับผู้หญิงที่จำเป็นต้องเลือกทำแท้ง ในฐานะสื่อสารมวลชนซึ่งถือว่ามีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้ตระหนักว่า ในบางครั้งการเสนอข่าวของนักข่าว อาจจะเป็นการนำเสนอความจริงไม่ได้ทั้งหมดหรือไม่ได้นำเสนอความจริงที่ถูกต้อง

...จากเดิมที่เราเป็นนักข่าว เราจะไม่เคยรู้เลยว่า การทำข่าวออกไปมีผลกระทบต่อผู้หญิง ต่อคนในสังคมอย่างไร ในห้องเรียนของสตรีศึกษาได้ยินคนหลาย ๆ คนพูดผู้หญิงหลาย ๆ คนพูดในมุมใหม่ ๆ ที่นักข่าวเองไม่เคยรู้ ทำให้รู้สึกว่า บางทีการทำข่าวของพวกเรา อาจจะเป็นการนำเสนอความจริงไม่ได้ทั้งหมดหรือไม่ได้นำเสนอความจริงที่ถูกต้อง สื่อเองก็มีอิทธิพลในการตอกย้ำ อย่างแม่ใจยักษ์ ผู้หญิงใจบาป แต่ถามว่าสื่อเคยถามไหมว่าการที่เขาต้องตัดสินใจทำแบบนี้เพราะอะไร คือสื่อเองก็จะช่วยตอกย้ำเวลาที่พูดถึงเรื่องใจแตก มั่วสุมเรื่องเพศ ผู้หญิงจะเป็นอะไรที่น่าเหยียด

พยายามนำประณาม ขณะที่ผู้ชายจะถูกลมองไปอีกเรื่องหนึ่ง คือจะมองข้ามความผิด
ของผู้ชาย แต่ทุกอย่างจะไปเน้นที่ผู้หญิง... (ชวิดดา วาทินชัย, สัมภาษณ์)

สื่อจึงมักจะนำเสนอปัญหาการทำแท้งโดยที่ยังไม่เข้าใจปัญหาอย่างแท้จริงหรือเสนอ
ตามกรอบความคิดความเชื่อของสังคม ทำให้ผู้หญิงได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก คำพูดที่สื่อ
เลือกใช้บางครั้งแรงมากอย่าง “กำจัดมารหัวชน” แล้วก็ไม่เคยมีใครมาพูดถึงสาเหตุที่ผู้หญิงคนนั้น
ต้องทำ

...การเสนอข่าวของสื่อ เน้นอนว่ามันย่อมส่งผลกระทบเป็นอย่างมาก เพราะจริง ๆ
แล้วเราต้องยอมรับว่าคำพูดที่สื่อเลือกใช้ คำที่ใช้ลงข่าวแรงมาก บางคนพาดหัว
แล้ว “แม่ใจยักษ์” “แม่ใจมาร” อย่างว่าแต่ทำแท้งเลย แม้แต่แม่ทิ้งลูกก็พาดหัวแล้ว”
แม่ใจยักษ์ทิ้งลูกได้ลงคอ” หรือบางคนฆ่าลูกตายหลังจากที่คลอดออกมาแล้ว ก็
จะบอกว่า “กำจัดมารหัวชน” คือเป็นคำพูดที่แรงมากแล้วก็ไม่เคยมีใครมานั่งพูดถึง
สาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงคนนั้นต้องทำ... (ชวิดดา วาทินชัย, สัมภาษณ์)

เพราะฉะนั้นสิ่งสำคัญคือการนำเสนอปัญหานี้ในมุมมองใหม่ อย่างการนำเสนอถึงต้น
ตอของการเกิดปัญหา มากกว่าที่จะเลือกประณามหรือซ้ำเติมผู้หญิงที่ประสบปัญหา

...ขณะที่เรามักจะนำเสนอข่าวว่า “บุกทลายคลินิกทำแท้งเถื่อน พบวัยรุ่นหญิงใจ
แตก” สื่อเองก็อาจจะต้องมีการนำเสนอในมุมมองใหม่ ๆ เช่นว่า ข่าวการทำแท้ง
ควรจะต้องมีการเสนอถึงต้นตอของการเกิดปัญหา ทำไมเราถึงไม่มาช่วยกันหา
สาเหตุของเด็กเหล่านั้นว่าเขาไม่มีทางเลือกอื่นแล้วหรือ แล้วถ้าเกิดเขาปล่อยให้ลูก
เขาเกิดมา ชีวิตเขาจะแย่กว่าการที่เขาจะต้องมายอมทำแท้งแบบผิดกฎหมาย ซึ่ง
ไม่ปลอดภัยและเป็นอันตรายต่อชีวิต เขารู้ไหม ถ้ารู้แล้วทำไมเขาถึงยังเลือกที่จะ
ทำ... (ชวิดดา วาทินชัย, สัมภาษณ์)

นักการเมือง

คุณวีระศักดิ์ โควสุรัตน์ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย และอดีตรัฐมนตรีกระทรวงการพัฒนา
สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และกระทรวงวัฒนธรรม (วธ.)

ประเด็นเรื่องการทำแท้งเป็นมิติทางวัฒนธรรมมากกว่าเรื่องอื่น ๆ เพราะสถิติในระดับ
นานาชาติ พบว่าในประเทศที่เปิดให้มีการทำแท้งอย่างถูกต้องตามกฎหมายก็ไม่ได้มีอัตราการทำแท้ง
ที่แตกต่างกับประเทศที่ห้ามการทำแท้ง สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายไม่ได้เป็นปัจจัยโดยตรงของ
ปัญหาการทำแท้ง

...สถิติในระดับนานาชาติพบว่าในประเทศที่เปิดให้การทำแท้งชอบโดยกฎหมาย ก็ไม่ได้มีนโยบายของตัวเลขที่แตกต่างกับประเทศที่ห้ามการทำแท้งอย่างมีนโยบายสำคัญ แต่ปรากฏว่าสิ่งที่แตกต่างจริง ๆ คือเรื่องของบรรยากาศทางวัฒนธรรม เรื่องของการรองรับการตั้งท้อง... (วีระศักดิ์ โควสุรัตน์, สัมภาษณ์)

นโยบายสำคัญที่สะท้อนให้เห็นได้เป็นอย่างดีคือ ในประเทศที่เปิดให้การทำแท้งสามารถทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย บางประเทศกลับมีอัตราการการทำแท้งที่ต่ำ อย่างประเทศทางแถบสแกนดิเนเวีย ในขณะที่ประเทศเวียดนามผู้หญิงสามารถทำแท้งได้และอัตราการทำแท้งก็สูง แสดงให้เห็นว่ากฎหมายไม่ใช่ปัจจัยหลักแต่ปัจจัยหลักของเรื่องนี้คือเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ที่ว่าก่อนที่จะมีโอกาสไปตั้งท้อง มีอะไรบ้าง

ปัญหาการทำแท้งถือเป็นปัญหาสังคม ปัญหาสังคมไม่ใช่ปัญหาที่สามารถแก้ได้ด้วย การใช้อำนาจ รวมทั้งการจะแก้ไขปัญหานี้สิ่งสำคัญคือการสร้างโครงสร้างทางวัฒนธรรมในการรองรับปัญหา ส่งผลให้กฎหมายกลายเป็นเรื่องรอง

...ประเด็นเรื่อง ท้อง แท้ง ทิ้ง เป็นเรื่องที่ต้องคิดให้หลุดออกจากกรอบ ไม่ใช่เรื่องเอาหรือไม่เอา เพราะประเด็นเรื่องสังคมมันมีการแยกแยะ มันจะก้าวไปสู่จุดที่พูดถึงเรื่องเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์แล้วเลือกเพศแล้วไม่ได้เพศตามต้องการ ซึ่งไม่ใช่แค่เรื่องท้องไม่พร้อม ดังนั้นการทำแท้งจึงต้องไม่ใช่เรื่องนี้อยู่ในปริมาตรของกฎหมายอย่างเดียวเด็ดขาด จริง ๆ แล้วให้การแก้ไขกฎหมายหรือการพิจารณาเรื่องกฎหมายเป็นเรื่องผลไม่ใช่เป็นเหตุ ทำได้หรือทำไม่ได้... (วีระศักดิ์ โควสุรัตน์, สัมภาษณ์)

เพราะฉะนั้นสิ่งที่สำคัญคือการทำแท้งไม่ควรเน้นไปที่การแก้ไขกฎหมายเพียงอย่างเดียว เนื่องจากปัญหาการทำแท้งส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของวัฒนธรรม ดังนั้นหากเรายังไม่สามารถแก้ไขวัฒนธรรมแล้ว การแก้ไขกฎหมายก็อาจจะเป็นเพียงความว่างเปล่า

...เมื่อวัฒนธรรมและความเข้าใจยังไม่ก้าวไปสู่จุดนั้น แต่แรงที่จะก้าวไปสู่การแก้กฎหมาย โดยไม่แยกแยะระดับของกฎหมายก็ไม่มีอะไรมากไปกว่าการจุดพลุ ซึ่งจะไม่ติด เพราะฉะนั้นถ้าจะจุดพลุนั้น อย่างมากก็เริ่มจากการถอดความผิดฐานทำแท้งออกจากกฎหมายอาญา ให้ไปอยู่ในกฎหมายปกครองหรือความผิดที่บังคับโดย พระราชบัญญัติพิเศษ หมายความว่าถ้ายังห้ามทำแท้งต่อไป ถ้ายังยืนอยู่บนฐานการห้ามทำแท้ง ให้มายืนอยู่บน พระราชบัญญัติพิเศษ ซึ่งตอนนี้ก็เริ่มแล้วก็ไปอยู่ในร่างพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติที่พูดถึงเรื่องการยุติการตั้งครรภ์... (วีระศักดิ์ โควสุรัตน์, สัมภาษณ์)